

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Problemes actuals de la gramàtica catalana: 1. La negació

Joan Solà Cortassa

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència **Reconeixement- NoComercial – Compartir Igual 4.0. Espanya de Creative Commons.**

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia **Reconocimiento - NoComercial – Compartir Igual 4.0. España de Creative Commons.**

This doctoral thesis is licensed under the **Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0. Spain License.**

Joan SOLÀ CORTASSA

PROBLEMES ACTUALS DE LA GRAMÀTICA CATALANA

I. LA NEGACIÓ

R. 76

El Director

TESI DE DOCTORAT dirigida per

Dr. ANTONI M. BADIA I MARGARIT

Universitat de Barcelona,

agost de 1970

35.6. QUADRE DE CONSTRUCCIONS DE P A S

I	1	no V	Ø (N)	<u>355, 1068, 1260, 1309, 1394, 2033</u> (v.núm. 8)
	2	no V N	Ø (P)	<u>53, 354</u> (al núm. 1)
	3	no V	Ø P	<u>653, 680</u>

II	4	no	Ø N	<u>1313, 1344, 1390, 2359</u>
	5	e no	Ø N	<u>1410, 2357</u>
	5'	e no	N Ø	<u>1398</u>
	6	e no	N	<u>914, 1199, 1645</u>
	7	mas no	Ø N	<u>2358</u>
	7'	mas N	no Ø	<u>2360</u>
	8	que no V	Ø N	<u>2352</u> (~ núm. 1)

II'	9	no	Ø N, mas N	<u>864, 979, 1092, 1225, 1319, 1419</u>

III	10		Ø no V	<u>380, 2354, 2356</u>
	11	gens	Ø no V	<u>2353</u>
	12	certes,	Ø N no V	<u>2355</u>

IV	13	no	Ø //	<u>1034, 1273, 1366, 1384, 1425, 1734</u>
	14	no	//	<u>1370</u>
	15	no tantost	//	<u>1383</u> (al núm. 13)
		no encara	//	<u>1249, 1256</u>
		encara no V		<u>1377, 1575, 1630</u>
	16	mas ara no	//	<u>1321</u>
		no és hora encara		1312

Transcripció d'exs., al full següent.

35.7. EXEMPLES del quadre anterior

- 1 354-5 Sire Anrich, ya no són ara pas aparelat que'us renda vostre tresor, ne yo no é pas en cor que
1068 que no's pot visiblement provar. Mas no diu pas que no ho creega
- 2 53 dix que no perdonaria Déus pas lo pecad ad om qe aja altrui aver
- 3 653 La sua ànima no hac pas oblidada la sancta devoció
680 e la salamandra no és pas bèstie, axí con alguns disen
- 4 1313 tota via entenau per semblança a Jesuchrist, no pas per egalitat
- 5 1410 vol viure segons l'espirit, e no pas segons les males inclinacions
- 5' 1398 que façam bones obres, e no males pas
- 6 1645 mas tu per remey plores, e no per esclatar
- 7 2358 Grahesc a Déu com veig, mas no pas clar, / la gran error
- 7' 2360 Pot vida cobrar, mas força no pas d'obrir tancadura
- 8 2352 Aquest feyt és obra de Déu, que no és pas nostra
- 9 1092 desig ésser bé acompanyat -no pas dels hòmens, mas dels morts
- 10 380 Karles fòu-li talar la testa. Mas Carles pas no avia^{ntesa} la evangeli
- 11 2353 Que gens pas no és raó que negú puixa ne deia hauer poder
- 12 2355 Certes, pas jo no me'n meravell
- 13 1383-4 ¿E van en parais? No tantost, que la justícia se ha a complir. ¿E, donchs, van a infern? No pas, car la persona és en gràcia
- 1425 da'm tu hom que sia mort, que no sia en qualque hu de aquestes [elements] . No pas. (=“No és possible”)
- 14 1369-70 si lo rey passave huy e vehya molts infants e deye (...), ¿hauries-ne desplaer? No, ans no't pories estar de ballar
- 15 1249 E vaja-me'n yo. “No encara, que no és hora”.
- 1377 car aquellavòs encara no ere ordenat lo Credo
- 16 1321 la ànima véu aquellavòs los dimonis, mas ara no, car la carn nos embarque.

35.8. Equivalències, contraposicions i manques.

Algunes vegades, (per res (730, 776) i gens (357) (com hem vist als estudis corresponents) equivalen a pas; gens, també li pot fer de reforç (2353, al nùm. 11 de dalt):

- 357 Sènyer, yo no vul vostra ratió, que gens no'm pensava que enaxí vos capdelàssets de mi
- 730 si I hom és jutgat a mort, e'l couen e'll menyen tot; mas hom que muyra de sa mort, no'l menyen per res
- 776 e demanà que's retessen, e resposeren que no'n farien res.

El mot bé(n) representa en una asserció positiva un reforç equivalent al que representa pas en una de negativa (com hem vist al cat. mod., 1.56); també si (356, com en cat. mod.) representa alguna vegada aquest contrapunt de pas; en canvi, no trobem el mot prou amb aquest valor (1.56); finalment, també ja (1306, 1308) representa en certa manera aquest contrapunt de pas (1.56) o bé un reforç de bé (268). Tots aquests matisos, però, sovint són molt subtils i n'arriba a manca la marca externa (és a dir, manquen els mots pas, bé, etc.: 1307, 1310, 1322, 1559).

- 268 En Jacme fo ja cregut (= "crescut"), que ben avia
ja XX anys
- 354-6 Sire Anrich, yo no són ara pas aparelat que'us
renda vostre tresor, ne yo no é pars en cor
que'us dó (...). Mas quant yo'u auré bé
aparelat, si'us rendré vostre tresor
- 1306 açò Jesuchrist ja o sap
- 1307 los àngels estan ascí en torn, mas hom no'ls veu $\emptyset$
- 1308 e l'ànima ja'ls sent
- 1310 los dimonis són ascí, mas no'ls vehen $\emptyset$, mas l'à-
nima los sent bé
- 1322 axí que ara yo bé'us veyg, mas si'm posava hun
vel davant, no'us poria veure $\emptyset$.

Certes no està compromès amb context Neg ni positiu; és, senzillament, un reforç de l'asserció; per això el trobem també vora pas (2355, al n.ºm. 12 del quadre de dalt), o bé substituït-lo:

- 1559 Ay, mesquina! que yo ho he fet, car certes Curial
no ho haguera empres contra Eoca de Far.

També el verb voler (1368) i l'expressió ben sé (1703; cf. 1.56) donen el matís de pas:

- { 1366 una qüestió; si los infants entren en parais. Dich
yo que no pas, car seria follia
- 1368 quan se mor hun infant petit bategat, no'l vullau
plorar, que gran follia és
- 1703 E vos ben se no hauets a anar axi, a vergonya mia.

El mot mas té un gran paper en aquesta època; és una adversativa que tant pot precedir una negativa ("mas no (pas)") com una positiva, i en aquest últim cas, molt sovint acompanya a bé ("mas bé" / "mas... bé"), però sense arribar-hi a formar

el sintagma que en cast. creà la conjunció mas bien (la qual sona [mazbjén] i equival al fr. plutôt, contra el sintagma cat., que devia sonar [mas // bé] i significava "però si que" / "però, almenys, si que").

La vitalitat del mot mas ens dóna sèries de quatre adver-
satives: el fenomen consisteix, senzillament, en això: a pren-
dre un membre b (que ja era adversatiu respecte d'un altre a)
com a base d'una nova adversativa c, etc. (1319). Exs. de
"mas (...) bé": 1261, 1262, 1310, 1319, 1322, 1350, 1362, 1363,
1373.

- 1310 los dimonis són ascí, mas no'ls vehen, mas l'ànima
los sent bé
1319 los dimonis que ^lveren, no pas la divinitat, mas
la humanitat, mas bé conequeren que era Déu,
mas no'1 vehien Déu
1373 en aquest món no podem haver la glòria, mas bé'ns
hi podem dispondre.

36. N I, e, o

36.1. Origen i variants.

36.1.1. NI. En llatí, a les dues partícules de la negació simple,
non i nē, corresponien, a la coordinació negativa,
nēque i nēue (Ernout-Thomas 176). Així com non pre-
valgué front a ne i l'eliminà (n124), també neue
desaparegué front a neque, la qual posseïa una rival
breu, nēc: a les romàniques prevalgué la forma breu
(nec --> it. nè; prov., fr. i cat. ne, ni; cast.
ni, port. nen), llevat a l'Orient (neque --> rom.
nicí). (Bourciez 250, Wäänänen 351) El cat. medieval
posseeix les dues formes ne, ni sense distinció i
àdhuc alternant en una mateixa frase (1188, 1910).

36.1.2. E. Per la coordinació copulativa el llatí posseïa et,
ac, atque, -que. A les romàniques prevalgué et (it.,

rèt., prov., cat. a. e, ed; cast., cat. y/i; port., fr. a. e; cat. a., fr. et), llevat a l'Orient (Wäänänen 369, Bourciez 250, 321). El cat. a. trobem algun cop et (39, 42); en general e; al final de l'època, i (1927), i un cop ed (722; nl25); en cat. mod. tenim y, que Fabra substituí per i.

- 36.1.3. O. Per l'alternativa-disjuntiva, el llatí posseïa aut, uél, siue, seu. A les romàniques restà aut --> o (en fr. "devenu régulièrement ou devant voyelle", Bourciez 321a), potser a través de l'umbri ote (Bourciez 321a). En cat. a. trobem algun cop la grafia ho (224, 745).

36.2. Valors de NI.

Ni, al cat. a., mantenint sempre una funció copulativa, presenta dos valors: un de negatiu (o exclusiu), resultat de la neutralització de e/o en context Neg o assimilable (36.3 fins a 36.10); un altre de no negatiu, que "pudiera en ciertos casos llamarse dubitativo" (Llorens 112), resultat de la neutralització de e/o en context H (36.11 fins a 36.14). Tot seguit estudiem per separat aquests dos valors i les estructures en què s'integren.

- 36.3. L'oposició que, en un context A, hi ha entre els dos coordinadors, e, o, es neutralitza en ni en context Neg, per bé que sempre hi ha, és clar, la possibilitat de mantenir e/o, si cal (Llorens 106 i nota 1): "La levée de l'ambiguïté qui résulte de cette suppression [en una frase com ara: "ni ell ni jo no hi podem res"] se fait en réintroduisant l'opposition et/ou: Lui et moi nous n'y pouvons rien. Lui ou moi nous n'y pouvons rien" (Dubois 164). Exs. del cat. a.: 289, 1061, 1413, 1654 (36.5, núm. 15).

Aquest és el fet general, prou conegut, a les llengües romàniques. És a dir: "la forme ni correspond aussi bien à

et ne... pas qu'à ou ne... pas, en particulier entre deux syntagmes nominaux" (Dubois 164). Altres exs. pel cat. a.: els de 36.5-6. Aquesta neutralització no està gaire assolida en cat. a., el qual presenta molta barreja e/o/ni i fins i tot e/o (36.14.3).

36.4. La coordinació negativa pot afectar dues proposicions, o sigui dos nexes (en direm nexual; cf. Tesnière 88, etc., Jespersen 329) o bé dos membres o nuclis d'una proposició (en direm nuclear; cf. Tesnière 87, etc.). Però aquesta distinció teòrica, a la pràctica esdevé poc clara, per dues raons: a causa del desplaçament general de la negació nuclear (més pròpia del llatí) vers la negació nexual (més pròpia de les romàniques), tant en coordinació com en negació simple (1.83); i a causa de la persistència de la negació verbal no a la vora de la coordinativa ni. De manera que la frase 438 es pot llegir així:

438 la ventura és cosa que NO ha intenció
 Ø ((a si mateixa)) NI ((a altri));

però encara és més suggestiu d'interpretar-la com a paral·lela de la frase 444; la 438 derivaria d'un tipus igual, mitjançant el·lipsi:

444 si ho feia, ((NO se'n seguiria la llibertat))

NI ((lo dret temporal NO seria sotsmès al dret celestial))

438 la ventura és cosa que ((NO ha int. a si mateixa))

NI ((a altri)).

La distinció entre coordinació nexual i nuclear es fa difícil sobretot quan, a la nexual, la segona proposició conté un element no comú (subjecte, complement, etc.) intercalat entre ni i el verb (cf. Wagenaar 103); en aquest cas, sembla que ni afecti (per remarcar-lo) el dit element, i no pas la proposició a què pertany. Exs. d'aquesta barreja: 176, 609,

1080 i:

- 169-71 que a negú els nul temps no nogren, ni a Deu per desobediencia, ni a lur pruyme per no dretura no nogren, ni a 'si matexes per malea de negú peccat no nogren
- 420 car jo no só digna d'haver tot ço que desig, ni los béns que m'ha dats Déu no'ls hi tinc merescuts ni'ls hi sé agrair
- 475-6 no és lícita cosa que hom vinga (...). Ni per venir a aquell hom no deu donar dan ni treball a altri. Ni tot hom és digne ni's deu algú tenir per digne d'aquell ofici
- 522 e poc sap d'amar que s'enuja de malenança; ni qui's desespera de son amat no fa concordança d'amor e esperança

Aquesta indistinció fa que, a la coordinació nuclear, "au lieu de placer nin devant la première partie de la combinaison, on l'accrole au verbe:

Pero en tod esto nin le obedecie Seulla nin Cordoua"

(Prim. Crón. Gral.; Wagenaar 105). "Quand il est clair que la négation ne se rapporte pas au verbe, celui-ci se trouve quelquefois à la forme positive:

estaua assy nin bien dormido nin bien despierto" (id.106).

Presentem tot seguit les estructures que origina (o en què apareix) el coordinatiu ni, incloent-hi aquelles en què (per comparança amb altres) el suposem el líptic (estructures 11 i 12 del quadre següent) i aquelles que ens informen sobre la neutralització e/o/ni.

Als quadres següents, X vol dir "un mot X, especificat darrera cada ex, que en conté"; N' vol dir "element N intercalat, diferent d'un altre N que figura al primer membre" (en canvi, N al segon membre vol dir "element N, idèntic a un altre N del primer membre")

De cada núm. dels quadres en transcriurem després, almenys, un ex.

36.5. QUADRE D'ESTRUCTURES DE LA COORDINADA NEGATIVA NUCLEAR

1	N e N ☒ N no	V		364
2	X N ☒ N no	V		<u>570</u> (X=null), 1144 (X=algú)
3	X N ☒ N	V		<u>462</u> (X=jamai), 476 (X=ningun), 553(X=anc)
4	N ☒ N no	V		<u>266</u> (al n. 12), 512, 580, 595, <u>716</u> , 766, 1293, 1466
5	X W ☒ W no	V		317 (X=anc)
6~10	N no	V		1314
<hr/>				
7	N ☒ N no	V	☒ N	1469
8	☒ N	V	☒ N	1080
9	n no	V	☒ N	14, <u>72</u>
<hr/>				
10~6	no	V	N	1622, <u>1704</u>
11	no	V	☒ N ☒ N	220
12	no	V	N ☒ N	52, 70, 159, 229, 260, <u>266</u> , 406, 408, 433, 438, 454, 462, 469, 474, <u>475</u> , <u>483</u> , 515, 575, 587, 694, 777, 927, 931, <u>1270</u> , 1454, 1695, 2008
13	no	V	W ☒ W	177, 249, 425, 437, 562, 682, 900, 934, <u>951</u> , 1851
14	poc	V	N ☒ N	521
<hr/>				
15a	sens N ☒ N			320
<u>b</u>	(v.l) sens N e N			251, <u>289</u> , 890, 929
<u>c</u>	sens N o N			1061
<u>d</u>	no sens N e sens N			1413
<u>e</u>	sens N e sens N			1654

36.6. CUADRE D'ESTRUCTURES DE LA COORDINADA NEGATIVA NEXUAL

16	☒ N no	V	☒ N' no	V	609
17	☒ N	V	☒ N'	V	476,1048
18	N no	V	☒ N no	V	354,5
19	X no	V	☒ X no	V	157 (X=nuls temps)

20	no	V	☒ X	V	<u>1678bis</u> (X=tampoc), 1733 (id.), 2015(jamés)
21	no	V	☒ X no	V	<u>508</u> (null t.), <u>1288</u> (jamai; al n. 27)
22	no	V	☒ N no	V	1947-8
23	no	V	☒ N' no	V	176, 420, 444, 465, 475, 495, 508, 519, 573, 601, 918, <u>1351</u>
24	no	V	☒ N'	V	<u>1458, 1714</u>
25	poc	V	☒ N' no	V	522

26	no	V	☒ no	V	125, 615, 617, 618, 621, <u>626</u> , 631, <u>1126, 1127</u> , 1271
27	no	V	☒	V	58, 117, <u>194</u> , 306, 518, 536, 569, 596, 674, 739, 927, 932, <u>951</u> , 1009, 1029, 1172, 1188, <u>1288</u> , 1351
28	X	W	☒	W	1610 (X=nulls t.)

29	no	V	☒ N		
			☒ N' no	V	170-1

36.7. EXEMPLES de 36.5-6

- 1 364 e'ls altres feriren en la segona escala, sí que'ls
flamencs e los prohensals, ne'ls altres de la
host de Carles, no pogren sufrir los colps de
les lançes
- 2 570 que null hom viciós ni qui dia mintent / no la
deuria besar
- 3 462 jamai en mon pensament ni en ma opinió fons
- 4 716 e és tant bona hobra, que pluya ni vent no li pot
nore
- 5 317 Mas anc al entrar ne al pendre de la ciutat no'y
muriren mas V crestians
- 6 1314 dels religiosos, de cent, hu no se'n salve
- 7 1469 veent que fill ne filla no he, ne parents, he de-
liberat (...)
- 8 1080 car si totz temps haguessen un propòsit, ne de bons
hòmens foren mudats en mals, ne de mals en bons
- 9 72 qe aizò qe seu no ere ni en som poder, aizò li
volia donar
- 10 1704 que ell no havia presa la companyia de Curial per
exir vn punt de sa ordonança
- 11 220 E'l rey se perdé, que no'l trobà hom, ne viu ne
mort
- 12 266 ab què mal ne dan no'ls fassats a éls ne a la terra
- 483 Sens compliment d'amor no foren los ulls en plor,
ni tu vengut en est loc
- 931 a nós no ens cal escriure dues ne moltes vegades
d'una cosa
- 13 951 Déus no sap ne ha acostumat fallir ne noure
- 14 521 defa que poc sabia l'amic d'amor si havia vergonya
de loar son amat, ni si'l temia
- 15 a 320 partí la terra e donà-la-lur francha, sens dret ne
usatge que no fossen tenguts de donar
- b 289 que'us seguiré ab X cavalers e ab CC servens sens
escuders e altra companya
- c 1061 assò'ns dóna a sentir natura sens alguna rahó o
doctrina
- d 1413 per poqua de contrició que hajen, no és sens grà-
cia e sens presència del sant Spirit
- e 1654 tot so musical de ayre e de aygua sengendra, car
no pot alguna veu sonar, sens vent e sens aygua
- 16 609 ni de ton falliment no deus altre encolpar, / ni
tu estant ociós no't deus desconhortar
- 17 1048 car, mort lo principi, ne ell nexeria de altre ne
de si crearia
- 476 (v. dalt, 36.4)
- 18 354-5 yo no són ara pas aparelat que'us renda vostre
tresor, ne yo no é pars en cor que'us dó I
palm de ma terra
- 19 157 aytals cases nuls temps no foron fetes, ni nuls
temps no's faran
- 20 1678bis no li carreguem colpa; ne tan poch callem ne
ho tengam amagat
- 21 508 no t'oblidé, ni null temps no fiu contra tu engan
- 22 1947-8 no pot ésser atesa felicitat en (...), ni feli-
citat no pot ésser trobada sinó (...)
- 23 1351 no ha volgut (...), ni s'és confessada, ni per
consegüent non ha feta penitència
- 24 1714 afermant, ab jurament, tals catius no conixer, ne
tals dobles en comanda hauer reebudes
- 25 522 (a dalt, 36.4)
- 26 626 noblesa de coratge no la demans a la boca; ni no
la demans a honrats vestiments; ni no demans
noble cor a guarniments

	1126a	no dege ne, si savi és, <u>puxa</u> morir soptat
	<u>b</u>	" " " " " " " " <u>no puxa</u> m. s.
	1127a	yo no pux res fer <u>ne vull ne no vull</u> , <u>sinó</u> ço que a tu plau
	<u>b</u>	" " " " " " " " <u>ne no vull</u> <u>sinó</u> ...
	<u>c</u>	" " " " " " " " <u>ne vull</u> <u>sinó</u> ...
27	194	eu no se de l'art de medicina, ni se ges de metgia
	1288	no fir; ni rempene; ni mort; ni jamay no's torna com la serp
28	1610	feyen coses nulls temps vistes ne oydes
29	170-1	(dalt, 36.4).

36.8. Detalls a remarcar als quadres anteriors.

36.8.1. La presència de ni, en general no estalvia la negació pròpiament verbal no. L'estalvi s'esdevé sobretot (però no sempre, v. núms. 19, 21) si hi ha, a més de ni, un mot X. Quan (a la negació nexual) ni està en contacte directe (immediat) amb el verb, aleshores en general s'estalvia el no (núm. 27), però encara és molt usual el sintagma "ni no V" (núm. 26; els eks. 1126, 1127 citats en aquest núm. expressen les vacil.lacions dels manuscrits referentment a aquest sintagma).

En cat. a. és més freqüent que avui d'intercaliar, entre ni i V, un element que pot ser de jerarquia o funció molt diversa: subjecte (núms. 16, 17, 18, 22), complement directe (núm. 24), compl. indir. (169-171, al & 36.4), compl. preposicional (núm. 16), compl. circumstancial (núms. 16, 17), locució conjuntiva (núm. 23), mot X (núms. 19, 20, 21), una proposició (522, al & 36.4).

36.8.2. És molt rara la repetició "ni... ni" (núms. 11, 16, 17); en general trobem "no (o equivalent)... ni".

36.8.3. Els membres d'una coordinació nuclear es troben al davant, al darrera o a banda i banda del verb.

36.9. Situació de les altres romàniques referentment al sintagma "ni (...) no V".

36.9.1. LLATI (n126) En principi, en llatí dues negacions es des-

trufen o donaven una afirmació matisada. Amb tot, es troba algun cop "neque/nec... non/aud" en llatí literari, amb valor negatiu;

neque tu aud dices (Terenci; Llorens 97)

(en canvi; "nec hoc ille (Zeno) non uidit" (Cic.), "ceci, Zénon n'a pas été sans le voir", Ernout-Thomas 179b), i sobretot en llatí vulgar;

ad cuiquam leiga omine nec videndi nec donandi non ad-
tribuemus licència (Vieira, Chrestomatia His-
torica...; Llorens 97).

El sintagma "nec non" era positiu; "i (també)". (V. 36.10.1)

36.9.2. Les altres romàniques (nl27)

Sembla que a l'època medieval totes les romàniques han conegut la doble negació; el verb hi anava negat de manera fixa si ni li anava posposat; si ni li anava anteposat, en general el verb també anava negat, sobretot si hi havia algun element intercalat; hi eren ben coneguts, doncs, els sintagmes

"ni N + no + V"

"ni + no + V"

(i "ni N + V" / "ni + V").

El cast. ha perdut totalment la doble negació; el fr. l'ha conservada, amb alguna vacil·lació; el prov. mod. tendeix a simplificar-la.

Procedència dels exs. que donem tot seguit. 1, 2, 3; Wagenaar 103-4; 4; Llorens 97; 5, 6; Vázquez-Mendes 352, 510; 7, 8, 9, 11, 14, 15; Meyer-Lübke 698; 10; Battaglia-Pernicone 403; 12; Bourciez 565a; 13; Grevisse 969a; 16, 17, 18; Ronjat 843. (La numeració d'aquests exs. no respon a la del quadres de 36.5-6.)

CASTELLÀ (Tendeix a estalviar no si hi ha algun altre mot negatiu; nunca, ningún; es desprèn dels exs. de la pàg. 137 de Llorens);

- 1 Sabed qu'el ladron non furtó ami los paños, nin la culpaja non la mataron los cabrones, nin el alcahueta non la mató la vege danbre, nin la muger del alhageme non le tajó su marido las narizes (Kalila e Dimna)
- 2 Et las azeblas no pudieron puyar la cuesta con las viandas ni el rey pudo deullar a comer (Gestas del Rey D. Jayme)
- 3 non vala ni aya fuerza, ni non vala otra carta sino esta (Menéndez Pidal, Doc. Lingüist.)
- 4 nin por fuego ni por al numqua sopieran tamanno destroymiento (Prim. Crón. Gral.)

PORTUGUÈS (Tendeix a fer nem negació autònoma (núm. 5), i àdhuc la fa equivaldre a não (núm. 6); cf. Vázquez-Mendes 352, 510);

- 5 Muitos dos doentes nem lençois tinham "Muchos de los enfermos no tenían ni sábanas"
- 6 A gente nem sempre fas o que quer "No siempre puede uno hacer lo que quiere"

ROMANÈS

- 7 nici la prânz, nici la cină nu poate veni "no pogue venir ni a dinar ni a sopar"

ITALIÀ (Construfa com les altres llengües. Avui (núm. 10) nè és negació autònoma i és desconegut el sintagma "nè non": l'it. es troba, si fa no fa, com el cast.);

- 8 lo imperadore nè la sua gente non lo poteva vedere (Le cento novelle antiche)
- 9 non li fece motto niente nè non fece rispondere (id.)
- 10 non lo so nè lo voglio sapere

FRANCÈS (Ha restat molt més encarcerat. Avui ni no estalvia mai ne. La repetició "ni... ni" és considerada més gramatical que l'estalvi del primer ni; Larousse 592);

- 11 que pour plueve ne pour giele n'istera mais de celle pree (Richarz)
- 12 je ne l'aime ni ne l'estime
- 13 Je ne veux, ni ne dois, ni ne puis obéir (Littré)

PROVENÇAL (Prov. mod.: "La négation [noun] est exprimée ou non, suivant les parlers. Le prov. use de la plus grande liberté" i coneix totes aquestes possibilitats: "ni... ni... (noun)" / "(noun)... ni... ni" / "noun... ni... ni-noun" / "(noun)... ni": Ronjat 843);

- 14 per qu'ieu ni nulhs hom avinens ni savis non es
aculhitz
15 ni no'm badalh ni no'm sospir (Choix)
16 estre ni tu ni vous "no ser ni fred ni calent"
17 n'es ni nousat, ni mut, ni-noun anequelit (J. Sans)
"no és ni raquitic ni mut ni esgotat"
18 mange ni beve (Mistral) "no menjo ni bec".

36.10. E/O no neutralitzades en context Neg.

La neutralització e/o --> ni en context Neg no està, en cat. a., tan assolida com en cat. mod. (36.3). En cat. a. trobem persistència de e, o i sovint barreja e/ni, o/ni (364, 425, 927) i fins i tot e/o (36.14.3).

36.10.1. Persistència de E. Aquesta persistència és especialment remarcable quan la negació és introduïda per sens (nl28), de manera que aleshores és precisament rara la presència de ni. Ultra els casos vistos al núm. 15 del quadre 36.5, vegem aquests, en què s'usa "e senes" i àdhuc "senes" tot sol on era possible (i avui en general més normal) d'usar ni:

- 32 ajam caritat vera, senes ira, senes avarea, senes
urgul, senes cobeeza
35 retén bé la paraula senes avareza e senes adulteri
e senes escarn e senes neguna oreeza.

A part això, són bons exs. de persistència de e els següents:
905 (cf. 1125), 1889 i aquests:

- 107 per què no seran aquí e en locs en aviró estans
364 e'ls altres feriren en la segona escala, sí que'ls
flamencs e los prohensals, ne'ls altres de
la host de Carles, no pogren sufrir los colps
de les lançes ne de les espaes dels alamays,
ne dels romans e dels cavalers pisans
599 a soure qüestions nulla art tant no val, / e a des-
truir errors per raó natural
975 e no se'n deuen estar, ne és obra vostra entreme-
tre-us de semblants fets, e majorment de homes
escelerats
1927 ans volia nit i dia no parlassen d'alre.

Sovint trobem e no on podríem trobar ni (23, 1922). També el llatí presenta algun cas de "neque/nec... atque":

nulla est ancilla, nec infans, / nec sera, nec clavis,
nec canis, atque calix (Marcial; Llorens 97).

36.10.2. Persistència de O. La trobem, com la d'e, amb el negatiu sens (núm. 15c de 36.5). En casos ordinaris en són exs.: 425, 1161 i aquests:

895 guardat-vos que en açò no metats dilació o triga
 927 que sobre açò no gosen ne presumesquen donar o
 atorgar llicència a algú ans facen publicar
 que algú de qualsevol estament o condició sia,
 no gos ne presumesque les dites perdius caçar
o pendre dins la dita batlia ne veueria
 2003 no es podia conèixer quals havien lo pijor o lo
 millor.

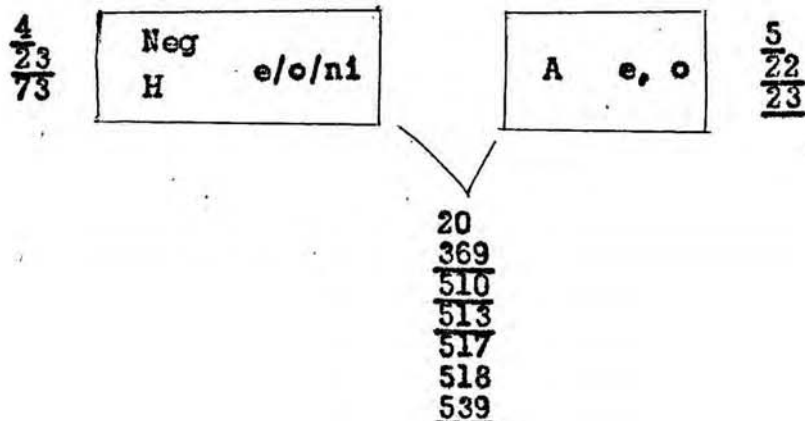
Observem l'alternança de tres fórmules: "fos... ne" 259 / "ne ... ne" 263 / "Ø... ne" 266 (encara que 263 pertany a la tipologia H):

259 que no fo anc nuyl hom, fos cavaler ne jutglar,
 que'n anàs fadigós
 263 e si nul hom huymés li'n parlava, ne fil ne altre,
 que'n faria tal justícia que no fo feyta
 266 ab què Ø mal ne dan no'ls fassats Ø a éls ne a la
 terra.

36.11. Neutralització E/O --> NI en context H.

36.11.1. Badia-Moll (nl30) i DCVB (1 ni, 3) afirmen, sense matisar, que la conj. ni en cat. a. "S'usava com a nexa de proposicions o membres no negatius, equivalent, per tant, a la copulativa i o a la disjuntiva o" (DCVB). Aquestes afirmacions són excessives, com veurem tot seguit.

36.11.2. Ni^{no} és copulativa simplement i en qualsevol context (A, H, Neg), sinó únicament en context Neg o H, en els quals pot substituir e/o o bé alternar-hi (cf. Llorens, pàg. 150-1). Vegem-ne alguns exs. (a l'esquema, la línia de confluència vol dir que els exs. afectats contenen dos tipus de proposicions):

Altres exs. de context A. Amb o: 353, 369, 1198; amb e: 6, 13, 15, 19, 28, 99, 130, 216, 710.

- 4   tot quant om à ne quant diz ne fa, tot es vanidad
 5   tot es vanidad e no té negú prod áicel qi caridad
      no à
 22-3 cel qi à caridad no ret mal per mal e cels qi es-
      tan mal fa avenir. Encara aqel qi à caridad
      no à envega a nula re e no mou barala a nul
      om, e no mou barales entre uns frares e al-
      tres
 510 Demanava l'amic què significava lo moviment de les
      fulles ni l'odor de les flors. Respòs: -Les
      fulles signifiquen obediència; e l'odor, so-
      frir e malanança
 513 Respòs lo loc; -Com en mi era ton amat, soferia per
      ta amor major treball e malanança que tots
      los altres treballs ni malanances que amor
      pot donar
 539 Demanaren a l'amic de què neixia amor, ni de què
      vivia, ni per què moria. Respòs l'amic que
      amor neixia del remembrament, e vivia d'in-
      tel.ligència, e moria per oblidament
 369 Seyer -dix lo comte Galvany-, si nós tornam en Ro-
      ma ne'ns aturam en aquestes parts, ho serem
      morts ho preses.

36.11.3. Tots els exs. catalans de la nostra mostra, de Llorens 16 i 112, de Badia-Moll i del DCVB compleixen la nostra afirmació de 36.11.2. Però el gran ventall de possibilitats de H arriba a fer imprecís el límit entre H i A, fins al punt que Llorens arriba també a afirmar: "Ni llegó a ser, por fin, en portugués, rara vez, y en catalán con mayor frecuencia, puramente copulativo" (& 16) i " [en] los pasajes catalanes siguientes (...) ni es meramente copulativo o disyuntivo" (& 112);.

Meyer-Lübke 211, 213 i 214, referint-se a la Romània en general, resumeix així el seu pensament sobre aquesta qüestió

(n130): "l'emploi fréquent de nec lorsqu'on attendrait logiquement et, au point qu'il a même fini par prendre entièrement la place de et ou aut", s'esdevé sobretot "avec les comparatifs, dans les propositions subordonnées que dépendent d'un verbe accompagné d'une négation, et dans les phrases interrogatives (...), enfin après la préposition sine" (& 214). Però aquest ús condicionat als tipus de context esmentat, sembla -continua opinant Meyer-Lübke- que podem afirmar que s'estengué "sans restriction" a qualsevol tipus de context (& 214), bé que els exs. són poc abundants (& 211).

36.12. Neutralització E/O --> NI en context H a les altres romàniques. (n131)

Com acabem de veure, el fenomen a què ens referim era també normal a les altres romàniques. Vegem-ne alguns exs.

cast. sobre todo esto otorgo que se yo ho otro por mi uenier contra esta carta nin contra ninguna delas cosas que (...) (doc. s. XIII; Llorens 16)
parad mientes et veed si a cuesta nin dolor que se semeie con el mio (Crón. Gral.; Wagenaar 113)

port. Quantos oge no mundo son, / nen foran, nen jamais seran, / nunca quisieron (...) / com eu vos quer (Ajuda; Llorens 112)

fr. se l'pois trover a port ne a passage (Rol. 657; Bourciez 321a)
feis le tu por haïne ne por despit? (Crestien; Bourciez 321a)

prov. revelar sa riquesa ni sos gazanhs folia es (Leys, II, 410; Bourciez 321a; Meyer-Lübke 213 dóna aquest mateix ex. pel cast.; v. la nostra nota 130).

L'últim ex d'aquesta sèrie s'acosta al límit semàntic entre els contextos A i H. Nosaltres creiem que pertany al tipus H; generalització, indeterminació, condició, hipòtesi; com també hi pertany aquest ex. català:

622 Aquella dona plorava dementre acaptava, e recontava a gran re de prohòmens la captivitat en què son marit era ni'l turment que sostenia en la presó.

36.13. La tipologia H al cat. a.

És difícil de precisar els tipus H, com hem repetit (v., però, el nostre estudi 40). Els autors citats als paràgrafs anteriors, referint-se específicament al fenomen del ni, enumeren els següents contextos: hipotètic, potencial incert, indeterminat, dubitatiu, generalitzador, interrogatiu, irònic (sobre aquest tipus, v. el nostre & 40.6, nota 11). Qui s'hi refereix més exhaustivament és Wagenaar 109-115 (que, comptant-hi els casos Neg, en dona 14 espècies).

Heus aquí els tipus que apareixen a la nostra mostra (donem entre parèntesis les conjuncions e/o que possiblement apareixerien al corresponent context A):

relativa-hipotètica-eventual: 4 (e), 20 (e/o), 56 (e/o),
630 (e)

relativa-indeterminada: 72-73 (o)

interrogativa: 148 (e/o), 482 (e), 500 (o), 1854 (e)

interr. indirecta: 227 (e), 253 (o), 278 (o), 294 (e),
302 (e/o), 449 (o/e), 610 (e), etc.

completiva d'interrogativa retòrica: 1896 (o)

condicional: 257 (o), 369 (o), 379 (o), 746 (o)

hipotètica-condicional-generalitzadora-indeterminada:

259 (o), 263 (o), 321 (e/o), 340 (o), 352 (e),
423 (e/o), 457 (o), 473 (o), 602 (o), 619 (o),
620 (e), 670 (e/o), etc.

completiva (en subjuntiu) de completiva: 1976 (e)

comparativa: 113, 114, 472, 501, 1128, 1302, 1349, 1372,
1400

Altres contextos H:

esquivar: 690 (e)

impossible: 1129 (o)

poc: 1932 (e)

ab gran treball: 1922.

Transcripció d'EXEMPLES, per ordre numèric.

- 20 Sapiatz qe tot lo bé qe om fa ni diz per bo cor
e per pentència de Déu, tot és caritat e sal-
vament. E per zo (...)
- 72-3 qe aizò qe seu no ere ni en son poder, aizò li vo-
lia donar; tot era de Nostre Seignor zo qe él
li volia donar ni él li prometia
- 259 que no fo hanc nuyl hom, fos cavalier ne jutglar,
que'n anàs fadigós
- 263 e si nul hom huymés li'n parlava, ne fil ne altre,
que'n faria tal justícia que no fo feyta
- 294 Diques-me, lo rey hon és ne què fa?
369 (v. 36.11.2)
- 379 no era maraveya si corralí la demanava ne'n garre-
yava ab Karles
- 482 ¿Tro a quant de temps cessaran tenebres en lo món?
Ni l'aigua, ¿quan serà l'hora que haja natura
de pujar a ensús? Ni'ls innocents, ¿quan seran
més que'ls culpables? Ni l'amat, ¿quan veurà
son amic languir?
- 610 e si vós / sabfets què n'hai dit a reis e a se-
nyors / ni com hai treballat, no serfets dub-
tós
- 690 en cascun [mes] à V yorns qui són squivatz d'al-
ciura naguna bèstia, ne de menyar carn de na-
guna manera
- 1302 és de major dignitat la pus petita ànima de para-
is que no ésser rey ne emperador
- 1400 la havem del sant Spirit, més que no del Pare ni
del Fill
- 1896 ¿E tu ets cavalier qui mostrar-te deguesses en con-
sell imperial ni encara en lloc on cavallers
hi haja?
- 1975-6 he volguda seguir ans la voluntat que la raó, de
consentir que treves fossen fetes ni ator-
gades ans que la fi de la guerra.

36.14. E/O no neutralitzades en context H

Aquí, més que a la tipologia Neg, la neutralització és mera-
ment una possibilitat, encara que es realitza molt sovint. Tro-
bem també, doncs, barreja e/ni, o/ni i fins i tot e/o.

36.14.1. Persistència de E: 2, 9, 23, 54, 89, 96, 321, 480, 610,
898, 967.

966-7 que açò no vulguéssem dilatar si desijàvem la salut
e bon estament de nostres Regnes e terres.

36.14.2. Persistència de O (per ex., al sintagma "...o no": 785,
970); 50, 86, 172, 224, 278, 368, 728, 745, 785, 792, 907,
970, 1303. (v. 36.16.)

- 278 E yo deman-vos lo rey quin poder ha ne si me'n
cal tembre, o si les li retré
785 e demanen-los si so que volen fer porà venir bé
o no
792 sap totz meses qui s'és partit de la ciutat, o
que'y és vengut, e que'y és nat o mort.

36.14.3. Barreja E/O/NI, E/O en context H.

La neutralització en aquest context és, doncs, potestativa i, en molta part, subjectiva (Llorens 112) (sobretot en context H, però fins i tot en context Neg, Llorens 107). D'altra banda, la conjunció e té en cat. a. una vitalitat extraordinària (cf. sobretot D i P) i àdhuc diversos matisos (equival al relatiu a 323; a una adversativa a 1198, cf. 786), front al poc ús de la conjunció o. Finalment, la llengua, en aquesta època, no sap distingir massa entre e (suma) i o (separació), com tampoc el cast. (Llorens 104). M ja en domina l'ús perfectament. Tot plegat fa que molt sovint trobem barreja e/o/ni (278, 423, 927), e/o (792, 925, 1276) i fins i tot e per o (930, 1452) o bé o per e (1011).

- 423 que's deu molt evitar si la dida és mal sana, e
que (...), o que (...), e que (...), ni que
tinga corrompuda la qualitat ni l'alè
925 tota vegada e tantes vegades com porets saber o
trobar algú o alguns caçar perdius dins la
batlia o vequeria ab los dits calderó, filats
o agrenall, puixats aquells filats, calderons
e altres artificis pendre, trencar o cremar e
fer d'aquells tota vostra voluntat
1011 ço que molt desigen no creen que yamés los venga,
o si'ls ve, és tard a lur parer
1276 Cascuna dona conexerà sos fills (...). O si per
ventura la dona ha matada la creatura (...).
E si per ventura lo metge ha donades medici-
nes (...), o si lo marit (...), o si la dona
(...)
1452 E volgue que la Guelfa, ab marit e sens marit, fos
senyora de Mila.

36.15. Fórmules i altres detalls.

36.15.1. Per l'adversativa condicional, trobem la triple possibilitat (39.2c)

"e, si no,..."	277, 1360, 1417
"ø, si no,..."	1181, 1185
"que, si no,..."	1318.

Avui, a més a més, tenim "o, si no,..." (com el fr. mod.,
39.103b)

36.15.2. Igual que trobem la repetició "ne... ne" 263, trobem
"o... o" 369, 1237, 1284, 1331;

263 e si nul hom huymés li'n parlava, ne fil ne altre,
que'n faria tal justícia (...)
1237 Di tu, hom o dona, o fill o filla
1284 no pensava quiny era lo vi, o blanch o vermell.

També en cast. a. (Wagenaar 116):

O de muerto o de catiuo Escapar nunca podedes (P.Alf.XI).

36.15.3. Metge, que ja hem vist (36.14.3) que ha superat la con-
fusió e/o, estableix copulacions subtils entre preposicions
(el segon ex. no pertany a M, sinó a "altres cartes" de la cort):

970 que hi proceesquen ab e de consell del dit
Sant Pare
1150 hi fem e entenem fer en e per tots caps ab sobirana
cura.

37. LA NEGACIÓ EXPLETIVA

37.1. A part la negació formal i lògica, a les llengües romàniques i "dans les langues indoeuropéennes de toutes sortes" (Ginneken 204) hi ha un grup de (tipus de) construccions en què adés trobem i adés no una marca negativa formal (no, ni, mot X, etc.). El fenomen és anomenat, en general, "negació expletiva" (v. l'estudi de la "tipologia H", & 40).

37.2. Pel que fa a les romàniques, Ronjat 842 l'explica d'aquesta manera a partir del llatí (nl32):

LLATÍ

- A) timeo; ne [→] veniat (parataxi; ne és una negació carregada de matís; "refús", Meyer-Lübke 691)
- B) timeo ne veniat (hipotaxi; ne s'ha afegit; va esdevenint conjunció)

ROMÀNIQUES

- a) Continuen la hipotaxi de B en els verbs de "temor", però la funció conjuntiva de ne ha passat a que, i la negativa (expletiva), a no:
- C) temo que (no) vingui.
- A més dels verbs de "temor", presenten el fenomen, per contaminació,
- b) els verbs d'impediment, oposició, refús, etc. (negar, dubtar, prohibir, evitar, impedir, etc.: Meyer-Lübke 705-6);
- c) "nombre d'idées voisines, propositions introduites par "peu s'en faut que, pour peu que, à peine, il y a bien peu de temps que, jusqu'à ce que, avant que, sans que";
- d) "comparaisons proprement dites avec "plus que, moins que", et généralement comparaisons ou oppositions portant sur la quantité, le temps ou la manière" (nl33);

e) Ronjat (ni altres autors) no esmenten les interrogatives i les ponderatives, les quals (1.93-4, 40.6) també poden dur un no expletiu, que Jespersen 323 explica així:

I) "It is therefore immaterial whether the question is couched positively or negatively;

"Is John rich?" or "Is John not rich?"

are perfectly synonymous, because the real question is double-sided;

"Is John rich, or is he not?"

II) "As exclamations have in many cases developed out of questions, we now also understand how it is, that very often it does not matter whether not is added or not:

"How often have I (not) watched him!"

37.3. Llengües afectades pel fenomen (nl34)

L'expressió de la negació, en tots els casos esmentats, estigué "assez répandue dans l'ensemble du domaine rom. à date ancienne (...), puis la négation perd beaucoup de terrain" (Ronjat 842; coincideix amb Meyer-Lübke 705-9). La marca negativa formal (37.1) s'hi troba en estat vacil·lant. Exs. dels tres primers casos (exs. presos de Meyer-Lübke i Llorens):

- rom. până a nu însera, cîovanul se furîse de fiul de boer (Easme. M 708; "mentre no arribà el capvespre, el pastor s'esmunyí del fill dels boers")
- fr. je vous defent que n'i adeist nuls hum (Roland; M 706)
- prov. ens Peire Gui nom poc laisser Que non l'avengues a plorar (Flamenca; M 706)
- it. negarono che tale parentado non si facesse (Sercambi; M 706)
per mostrarsi ben d'essere altra che ella non era (Eoccaccio; M 709)
- port. ataa que de vos non aja vingança (Graal; M 708)
- cast. contradézimos que las no usen (F. Juzgo; L 122)
eran uagarosos e descuydados de fazer ninguna cosa (Prim. Crón. Gral.; L 122).

37.41. Els gramàtics logicistes tendeixen a rebutjar aquesta negació expletiva (com també el sistema de doble negació), la qual atribueixen al "peuple ignorant, qui ne comprend pas ce qu'il dit" (cf. Ginneken 201). Meyer-Lübke també defensa aquest punt de vista i (referint-se específicament als grups a i b del nostre & 37.2) diu (& 705-6) que el geni de les llengües romàniques les emmenaria a abandonar la negació expletiva, però que els gramàtics (concretament en el cas del francès, & 705) contribueixen a mantenir-la.

37.42. Els gramàtics de tendència més psicològica defensen i expliquen la presència d'aquestes marques negatives "supèrflues" dient que "La négation dans la langue naturelle n'est pas la négation logique, mais l'expression du sentiment de la résistance" (Ginneken 199). Vegi's tot el que diem sobre la tipologia H (& 40).

37.5. La negació expletiva en català antic.

Segons com, sembla que la negació expletiva no hauria d'existir si el verb que la provoca va ell mateix negat. Però no hem arribat a cap conclusió en aquest punt (trobem "no V que no" amb escapar, quarir, vedar, i "no V que" amb dubtar i témer). També sembla algun cop que la negació expletiva depèn més del mode del verb al qual afecta que no pas de la mena de verb provocador. Comparem, per ex., aquestes dues frases (la primera de les quals no podria dur negació):

2160 perquè temen que els en podríem trametre un altre
de pitjor
temen que (no) els en trametem un altre de pitjor.

Però tampoc aquí no hem arribat a cap conclusió. Així i tot, donem compte de l'ús dels modes i de la qualitat positiva o negativa del verb provocador. Classificarem els dits verbs, o millor, els continguts semàntics que manifesten, d'acord amb la divisió de Ronjat (dalt, 37.2abc). La comparativa serà tractada a part (estudi 38), i, en lloc d'ella, introdui-

rem (37.54) la ponderació i la interrogació indirecta (v. 37.6).

37.51. Verbs TÉMER, HAYER TEMOR / P(AH)OR. (La mostra és escassíssima, comptant-hi i tot els exs. del DCVB.) Hi trobem ús postestatiu de no i de mot X (3):

témer + infin. (1)

témer que no + subjunt. (2)

no témer que + subjunt. (3)

haver por que no + subjunt. (4)

- 1) lo cavaller no perdia sa pahor, ans temia pus fortment morir (Llull; DCVB, témer)
- 2) 185 no temi rés los teus turmens, mas sol aysó tem eu molt que tu't refreges
Jo'm tem (...) que jo no sia d'aquells (Llull; DCVB, témer)
- 3) No'm tem que (...) nul hom m'ho puixca tolre (Muntaner; DCVB, témer)
- 4) 494 Hac son l'amic; e hac paor que no oblidàs son amat.

37.52. Les idees de resistència, dubte, prohibició, etc., estan profusament representades, però molt poc documentades, com es pot veure a l'índex (al qual ens limitarem ara, perquè el tema no té més importància. El significat modern d'alguns verbs, que donem entre parèntesis, és tret del DCVB).

cuydar-se ("pensar") que +- subj. (sense informació sobre mot X) 250

posar en sospita (apareix no i algun):

451 en sospita m'haveu posada que vós no tingau alguna mala voluntat

pensar que +- subj. (sense informació sobre X) 470

dubtar ("témer, sospitar, creure probable") (apareix no, algun 450, molt 608) (nl36):

- d. que +- subj. 449, 604

- d. que no +- subj. 450, 468, 507, 608, 744, 814,
1958, 1964

- d. que +- potencial 1486

449 perquè molt dubtava ("temia") que ella lo volgués definir

450 en son cor dubtà que Evast no hagués d'ella algun desgrat

1486 deya ques dubtaua que aquest joue seria couart

refregir ("refredar", occitanisme) que + subj. 185

vedar (apareix no, però manca informació sobre X):

- v. + infin. 1471, 2207

- v. que no + subj. 295, 390, 2205

- no v. que no + subj. 635

295 cuyden-te vedar que no prengues terra en Malorcha
635 ¿Con pot esser que la humilitat de Déu no veda que
supèrbia, qui és mal, no sia?

no g(u)arir ("alliberar") que no + subj. (manca informació
sobre X) 71

guardar(-se) (a part no, provoca l'aparició de altre, res,
ningú; 827):

- g. que no + subj. 196, 245, 636, 895, 973, 1161, 1181,
1337, 1409, 2208, 2209, 2213

- g. de + infin. 1498, 1800, 2210

- g. que no + indic. 2212

196 garda't que tu no li o diges. (Occità; garda-te
d'ayssó que tu non ho digas; llatí; uide ne
hoc sibi aliquatenus confitearis)

1337 e per ço guarda que no'y haja duplicitat, ço és,
que't tinguen per bo

1409 guarda tu, hom o dona, no sies vedat, e si'u és,
guarda't, no'y vages

2212 emperò bé se guardà que hanch no li dix negú feyt
d'armes que ell hagués feyt

excusar-se que no + subj. (manca inf. sobre X)

606 N'Ermità, no m'excús que no haja pecat mantes vets

evitar (apareix ni)

423 que's deu molt evitar si la dida és mal sana, e
que (...), o que (...), e que (...) ni que
tinga corrompuda la qualitat ni l'alè

esquivar (apareixen no i mots X)

690 V yorns qui són squivatz d'alciura naçuna bèstia,
ne de menyar carn de neçuna manera

1184 Açò deuen esquivar los governadors; que'l nom de
Déu no sie blasfemat

delliurar que no + subj. (cap inform, sobre X) 1073

retenir que no +- subj. (cap inform. sobre X) 1320, 1919

resistir que no +- subj. (falta inform. sobre X)

1812 no pogué resistir que no demostràs ésser molt agreujada

aturar que no +- subj. (manca inform. sobre X) 1822

restar que +- indic. (manca inform. sobre X) 1842

restaurar 1845 i reservar 1909 presenten límit entre juxtaposició i subordinació (manca inform. sobre X)

1909 e per aquest orde moltes cases foren reservades, que no les podien robar

lunyar 981, quiti, net 911 i exempt 1055 presenten el mot tot

o bé ∅ (v. estudi de tot, & 23)

911 la dita concepció ésser estada quítia e neta de peccat original

981 Lunya tota paor de tu

no escapar que no +- subj. (sense inform. sobre X)

69 qe negú om no escaparà qe'l Diabre no'l exag ("tempti")

tenir-se per foll (sentiment de "refús"; apareix negú)

1977 E em tinc per foll com só caigut en ignorància de creure a negú.

37.53. Altres idees (v. 37.2c):

fins (a tant) que. Amb subj. o indic., en correlació amb tant

o sense correlació. Sempre sense negació. Referentment a X, trobem nolt 1925; cap més informació:

- fins (a tant) que +- indic. 429, 1843, 1847, 1925, 1954

- tant fins... que +- subj. 672

- tant fins... que +- indic. 681

- fins (a tant) que +- subj. 1203, 1907, 1908, 1935

672 can lo senyor veu lo seyal, sí se'n torna, he sta tant fins que'l stranger se'n sia anat

681 cavaren tant en la montaya fins que atrobaren la vena

1843 detingueren-se fins que fonc lo dia clar

1907 no les soltassen fins que tocàs una campana.

mentre (que). (Referentment a X, només trobem molt 219) Als
exs. de la mostra i del DCVB introdueix fets (o condi-
cions) reals (en indic. i, algun cop, subj.); per tant,
no hi té cabuda la negació, com l'hi tindria en contex-
tos hipotètics com ara aquests:

- seu aquí mentre (no) arriba el teu germà (en canvi;
"seu aquí mentre esperes el teu germà")
- mentre arriba i no arriba, preparem el cafè.

312 E el cavaller, mentre que els sarayns se combatien
ab En Guilem, deffensà-se al mils que poc
May moriran de scanencia / mentre vi y haze (Colloqui...
dames, s. XV; DCVB, mentre).

en poc (v. 20.23)

- 581 ¿E per qual tort m'ha acusat, que'n pauc no som
desesperat?
- 1690 li hach donat vn altre colp per los loms, que en
poch estech de fer lo dos troços

a penes. Significa "gairebé no, amb dificultat, tot just"

(DCVB). S'usa en frases formalment afirmatives i en fra-
ses formalment negatives; en aquestes segueix al verb
(o, dit altrament, si antecedeix al verb, aquest no duu
la seva negació) (nl37). El valor semàntic d'unes i altres
és pràcticament el mateix (dit d'altra manera: aquest
sintagma "crea ambient" negatiu i, per ex., introdueix
nul). Variants: "a males penes", "a mala pena", "a dures
penes" (DCVB). Altres detalls en l'estudi d'aquest sin-
tagma (18.2).

- 906 tan maldret se sentia que a penes gosava comparar
E a males penes pogueren-ne traure la roba (Jaume I;
DCVB, 1 pena)
- No estava vuyt dies a mala pena sens ploure (doc. a.
1589; DCVB, 1 pena).

envides. Amb negació verbal o sense, i amb mots del tipus

ningun. V. l'estudi d'aquesta paraula (18.3).

ab gran treball. Introdueix ni:

1922 la mia llengua ab gran treball pot formar tals paraules, ne la mia cara te darà causa de negar que (...).

(ab)ans que. Regeix subjuntiu (llevat un parell de casos d'indefinitiu i un de SN. El cat. mod. sovint preferiria l'indefinitiu; en casos com 999, 1333; però no sempre; cf. 1067). Trobem la negació verbal en un sol cas (1364); trobem X (per ex., ni a 1976). V. estudi de gaire (1.71bII; "abans de gaire", DGLC).

-abans que + subj. 213, 999, 1333 + la resta de casos de l'index (25 en total)

-abans que no +- subj. 1364

-ans de +- infin. 450

-ans que +- infin. 2016

-ans que +- SN 1976

213 pensats d'enantar lo feyt abans que éls ne sien apersebuts

999 abans que vinguesses en lo món, ¿què eras?

1333 per lo matí, ans que [yo] isqués de casa, yo fiu oració

1364 Los infants innocents, après que són bategats, ans que no facen peccat

1976 de consentir que treves fossen fetes ni atorgades ans que la fi de la guerra

(en)trò. "Fins" (del llatí intro, "cap a dins", i, en llatí vg., "fins"; DCVB, entrò). Trobem indistintament tro i entrò, regint SN, i tro/entrò (+ que) + subj./indic. (vegi's DCVB). El verb no duu mai la seva negació, excepte a les construccions 304, 308, les quals donarien l'origen de la negació expletiva, si hagués existit:

304 encalsaren-los tro en la muntanya, // que no pogren anar pus avant.

Les construccions amb aquesta paraula són:

- entrò que +- subj. 145 + 18 casos més (v. index)

- entrò que + indic. 820 + 12 casos més (v. index)

- tro + subj. 862

- tro + indic. 492, 564

- tro + SN + que no +indic. 304 (a dalt), 308

- 145 no s'encendrà lum entrò que Nostre Senyor se ven-
ge del seu enemic
492 qui plorà tan longament tro hac feta pau e con-
cordança
820 neguna donsela no's gosa maridar entrò que'l rey
l'à vista
862 que jamés no portaria corona tro agués vengada
aquesta honta.

menys que. Equivalent al mod. "a menys que" (1.92; 40.6e):

no y lexets entrar negun rich hom ni caualer de dia ne
de nuyt menys que no u façats saber a nós
(Jaume I; DCVE, menys, II, 2)

37.54. Ponderació i interrogació indirecta. Referentment als
mots X, v. 40.8a.

Ponderació: La mostra no ens dóna cap cas d'ús de nega-
ció verbal (representem per Q l'element quantitatiu):

Q + indic.	1195, 1235, <u>1239</u> , 1258, 1267, 1268, 1429, 1432
Q + subj.	111
Q + potencial	<u>1269</u>

1239 donchs, !quant més nos devem guardar de altres
amors!
1269 quinya confusió li serie!

Interrogació indirecta. No hi trobem negació verbal.

si + indic.	484, 1964
si + potencial	417, <u>1439</u>

1439 badant mirauals en la cara, sperant si algun dells
li parlaria.

37.55. La preposició SENS, al cat. a. (v. estudi d'aquest mot,
& 27), provoca l'aparició de no i neutralitza la sèrie quanti-
tativa tot, molt, gran, algun, un, nincun, 0.

37.6. Resum pel català antic.

Ús vacil.lant de la negació expletiva. Quant a mots X, també
ús vacil.lant: se suma a la vacil.lació el fet que algun pu-
gui ser usat a les tres construccions A, H, Neg, i la falta de
fixació de molt/qaire/massa, tot, ni. Tant com vacil.lació,
però, hi ha escassetat d'informació.

38. LA PROPOSICIÓ COMPARATIVA

38.1. La presència d'una marca negativa formal (37.1) al segon membre d'un període comparatiu s'escau només a la comparativa de desigualtat (nl38), sobretot a la de superioritat. Però no si el primer membre és negatiu (38.6e) (nl39). També trobem el fenomen, però molt menys, amb expressions superlatives (38.7).

38.2. Per una explicació més detallada d'aquest fenomen, vegi's el que diem sobre la negació expletiva en general (estudi 37) i sobre la tipologia H (estudi 40).

La negació dins la comparativa respon al pensament "que quelque chose N'EST PAS comme ce à quoi on la compare" (Meyer-Lübke 709), i, segons Bourciez 324c (d'on traiem l'ex.), seria el resultat "du croisement syntaxique entre deux phrases" (nl40):

tu es fresche plus qu'est rose	}	-->	tu es plus fresche que n'est rose.
tu es fresche, plus n'est rose			

La teoria generativista, de la qual no fem ús directe en aquest treball, dona una explicació més clara i més convincent de la comparativa (v. Ruwet 163, 259, 406A, i l'estudi de Lees).

38.3 a 38.8. CATALÀ ANTIC

38.3. Ens basarem en les explicacions i la tipologia establerta al cat. mod. (l.95). La nostra mostra (respecte a la qual no dona cap novetat Llorens 123-127) presenta els següents tipus (al tipus 2c ens estalviem d'anotar-hi moltíssims exs. més; però als tipus poc representants, no estalviem cap ex.; el signe Ø del tipus 3 és explicat més endavant, 38.6c):

1.951. QUADRE D'ESTRUCTURES DEL CATALÀ MODERN

		a	b	c	
		QUE NO PAS	QUE NO	QUE	
1	pescaran ellis més brutes	*	»	?	casareu vosaltres perdus
1'	dona més aprovats	*	»	(*)	d DELS QUE promet
	dona més / és diferent / és altre		»		DEL QUE té / era
	és igual / exacte		?		
2	fa més fred a dins	»	»	»	a fora
2'	una vocal altra	*	?	»	"u"
3	més s'estima que ho llencis	»	»	*	QUE m'ho donis
3'	més s'estima que t'ho mengis	»	?	*	QUE NO t'ho mengis
3bis	és millor així / avui / aquí / ---	»	»	»	SI / COM / QUAN / QUI / ON / ---
3'bis	» » »	»	»	»	» » + NO ---
4 I	més val donar-les		*		vendre-les
II	és millor moure-les empenyent-les	»		»	estirant-les
III	més val que hagi perdut				guanyat
4' I	val més vendre-les /		*	*	NO vendre-les /
II	estirant-les /	»			estirant-les /
III	equivocat				fet
5	no s'acostumarà (pas) més a això	?	*	»	a allò
5'	no n'hi havia més	*	*		quatre
	no hi havia més			»	en Pere
5''	no (n')hi havia	SINÓ			quatre / en Pere
5'''	no hi havia altre a fer	{ SINÓ	QUE		renyinar-se
5''''	no n'hi havia (pas) més		DE		quatre

38.4. QUADRE D'ESTRUCTURES DE LA PROPOSICIÓ COMPARATIVA AL
 CATALÀ ANTIC (d'acord amb el quadre establert pel català
 modern, 1.951)

-
- (1 b)   1137, 2034
- (1'b)   180, 367, 458, 467, 478, 550, 959, 1017, 1114, 1136, 1447, 1507,
1533, 1556, 1564, 1711, 1726, 1813, 1814, 1834, 1846, 1883,
1957, 1980
- (1'c)   v. 1018 al tipus 5 de sota
- (1'd)   1528, 1819
-
- (2 b)   1163, 1234, 1385, 1393, 1395, 1400, 1433, 1870, 2014
- (2 c)   10, 12, 17, 18, 36, 113, 114, 141, 142, 164, 228, 270, 327, 362,
363, 441, 453, 466, 472, 486, 491, 548, 567, 688, 712, 809,
855, 861, 909, 939, 991, 1072, 1196, 1236, 1358, 1434,
1450, 1467, 1503, 1526, 1627, 1667, 1669, 1694, 1727,
1906, 1940, 1989
-
- (3 Ø)   1981
- (3 bis, c) 137, 331
-
- (4 I b)   1302, 1372, 1825
- (4 I c)   329, 489, 1212, 1287, 1356, 1818
-
- (5)   436, 1018
- (5')   (592) Límit comparativa / restrictiva. V. sinó, nº 4.
- (5'')   V. Sinó.

Transcripció d'exs., al full següent.

38.5. Transcripció d'EXEMPLES

- (1 b) 1137 totas cosas impossibles se porien abans fer,
que lo meu coratge no's mudaria
2034 d'aquests tals se'n trobarien més que no tinch
cabells al cap
- (1'b) 367 qui's pensaren que fossen major gent que no eren
467 vós teniu major plaer que jo no he
959 serà molt major que jamai no fo
1114 los poetas han parlat ab figuras, dins la es-
corxa de les quals se amaga als que no dien
expressament
1447 molt pus bella que dit no li haviem
1533 menja mills que no havia fet en los dies passats
1957 haurà fet més mal que no es pensava
- (1'd) 1819 no sentiré major dolor de la que ara sent
- (2 b) 1234 amam alguna creatura més que no a Déu
1870 sou més vividora que no jo
- (2 c) 10 qe om am Déu màs qe nula res
363 ordonà ses batales e ac bé tres tans de gen que
Corralí
472 me convé més amar a Déu que a vós ni a ninguna
altra cosa
567 lo qual molt mais val que ço que n'has haüt
855 menjen carn de camel més que d'altre carn
1358 aquest és major peccat que tots
1727 havia aportat maior dol que per la mort de son
marit
- (3 Ø) 1981 més és a nosaltres perdre un home que ells mil
ne perdessen
- (3bis c) 137 mes volguí esser exilada que si al espos meu
trencava la fe
- (4 I b) 1302 és de major dignitat la pus petita ànima de
parais que no ésser rey ne emperador en
aquest món
1825 val més que em dó tot al servei de Déu que no
viure en los mundanals negocis
- (4 I c) 1818 més estime la mort que viure sens la vostra
senyoria
- (5) 436 que natura no s'habituàs en ella a una vianda
més que a altra
1018 no t'i poria molt més dir que ells han dit
- (5') 592 que res als no amé mas que ell fos honrat

38.6. Notes al quadre anterior

- a) No apareix la construcció a ("que no pas"); és molt usada la b ("que no"), però la més corrent és la c ("que").
- b) És notable que aparegui tan rarament el tipus 1, que sembla que és el bàsic (Lees 181; v. la nostra nota 52). La resta d'estructures amb verb explícit pertanyen al tipus 1' (si acceptem l'explicació que d'aquest tipus 1' hem donat al cat. mod., 1.95 i nota 33), el qual és ja una primera reducció, per el.lipsi, del tipus bàsic 1. Hem classificat a 1' les construccions amb verbs copulatius (ser, semblar i semblants), amb el "verbum vicarium" fer (Wagenaar 144) i altres (repetició del primer membre, etc.); els quals fan que el segon membre sigui una mena d'eco incomplet del primer (sobre això, Wagenaar 143-144).
- c) Trobem la cacofonia "que + que" resolta imperfectament (tipus 3); "∅ + que" (o bé "que + ∅"; no se sap; al quadre hem suposat la primera solució, és a dir, l'estalvi de la segona part de la marca comparativa: "més + ∅ + "que...").
- d) L'ambigüïtat "que no + infin." adés és evitada (4 I c) adés no (4 I b).
- e) El tipus 5 ens diu que no hi ha negació al segon membre quan n'hi ha al primer. V. a més a més 592, 1020.
- f) Si anomenem N l'element vosaltres que pot figurar a les estructures 1/1' i 2 dels quadres (i que veiem a (1) i (2) d'aquí sota), i anomenem Q l'element més,
- (1) pescaran ells més truites / que no caçareu vosaltres
perdius
- (2) pescaran més truites / que vosaltres,

resulta que, en cat. a.,

I. l'element N pot ser un mot X (10, 12, 861), el "con-

trari* (1.71dII) de X (tot, 1358), un pronom (142), un adjectiu (1187), un adverbi (453), un sintagma preposicional (909), un sintagma nominal ordinari (36) o fins i tot un W (1447);

II. la col.locació d'aquest element N és molt variable:

que no V N 458, 478, 550, 1564, 2034

que N no V 467, 959, 1507

que N V 1018, 1528, 1625, 1981

(que W no V 1447 e parech li molt pus bella que dit no li hauen);

III. l'element Q pot ser un d'aquests: màs/més 10, pus 12,

plus 114 (únic ex.), mills 1017, mellor 228, major

441, (ab)ans (nl41) 491, 1137, mais 548, pijor 939,

menys 1450, altre 1726, als 1114.

g) En lloc de "Q... que", trobem "Q... de" a

381 trobà en la carrera I serv del rey pus minve de si,
quayx son companyó

També en cat. mod. "més... de" pot ser comparatiu precisament enfront d'un "més que" restrictiu (v. 39.2a i Ruwet 406A; v. també el francès, 38.94).

h) Finalment, notem aquests sintagmes:

tres tants més que no V 1980

deu tants més que N 1989

dos tans que no V 180

tres tans que N 363

180 un corb portà dos tans de pa que no solia a'N
Pol

363 ac bé tres tans de gent que Corralí

1980 són ara tres tants més que no eren

(Avui diríem: "el doble, el triple, deu vegades més")

1) En resum, per establir comparança de desigualtat tenim:

màs/més/mais/pus/plus/mills/mellor/major/ pijor/menys/altre/àls/(ab)ans... .. que (no) del que
--

dos tants (més).. .. que (no)

(pus.. .. de)

38.7. Com hem dit més amunt, també trobem la marca negativa expletiva amb expressions superlatives: 228, 230, 258, 1625. En cat. mod. en trobem un ex. curiós, de J. Carner: 2190.

1625 hauets lo pus noble nom e pus placent que yo anch
oys

Aquest fenomen potser s'explica a partir d'aquests encreuaments:

lo melor s. e'l pus h. qui sia e'l món	}	---->
era melor s. e pus h. que negunes gens		

----> 228 lo melor senyor e'l pus honrat que negunes gens qui sien e'l món

vaig més enlaire que cap altre ocell (comparació: àguila - altres ocells)	}	---->
vaig més enlaire que els núvols (comparació: àguila ("ejo") - núvols)		

----> 2190 Jo só qui va més enlaire que no cap núvol del cel.

38.8. Altres sintagmes:

quant més... més 459

ab lo menys càrrec que poré 1921

desempatxaven lo mós que podien 1931.

38.9. Altres romàniques.

38.91. El castellà (nl43). El cast. medieval es trobava exactament igual que el cat., o, si de cas, feia encara més ús de les marques negatives (nl44). Les construccions i la casufstica eren del tot paral·leles a les catalanes. Resseguiu-ne els tipus, d'acord amb els quadres establerts pel cat. (els exs. són de Llorens, Wagenaar, l'Badia 235, Seco 224, Jordana 97-98).

(1) No el trobem en cast. a. Avui sembla que es resoldria amb "que":

mod.: pescarán ellos más truchas que perdices cazaréis vosotros (B).

(1') Molt abundant; amb els mateixos verbs que hem dit en català (38.6b). Hi trobem el tipus l'g ("... que"; el trobem en a. i mod.; en cat. no l'hem trobat, i en cat. mod. és considerat incorrecte), però no el tipus l'd, el qual és precisament el que s'ha imposat en cast. mod. (en canvi, en cat. mod. n'hi ha que el consideren menys genuí).

a.: este cavallero es mas paciente que vos cuydades
(Cifar; W 143)
Serán mucho ligeros mas que non es el viento (Berceo; W 143)
esto finca apres de nos mas que no faze delos otros (Gestas del r. don Jaime; W 144)
mas cruel et mas dannoso que es el lobo en la grey
(Prim. Crón. Gral.; W 143)

mod.: si fuese dos veces mayor de lo que es (B)
da más de lo que promete (B)
tengo más libros que necesito (S)

(2) Tan abundant com en cat. El cast. mod. sembla que també admet no, bé que la construcció més corrent no el té.

a.: mucho era mas blanco que la njeue njn cristal
(Alexandre; L 125)
mas gano yo en las querras que en las pazes, ca
el cauallero pobre maior uiue con querras
que non con pazes (Prim, Crón. Gral.; W 145)

mod.: mejor es el trabajo que no la ociosidad (J)
mejor es el trabajo que (no) la ociosidad (B)

(3) És molt trobadís el tipus $\emptyset$ (com també en fr. a., W 145), vora el tipus b. Cast. mod.: "que no que" o altres girs: "preferir... a qué".

- a.: mas vale que pene el amo que no que peligre el moço
(Celestina; L 124)
mejor es que en campo rranquemos o muramos que por
nuestro porfazio tan grant onta prendamos
(Alexandre; W 145)
- mod.: Mejor es que venga que no que se quede (J)
es mejor que te vayas que no que te encuentre aqui (B)
prefiere que lo tires a que me lo des (B)

(3 bis) El trobem més ben representat que en cat.

- a.: Mayor presçio lis damos / que Si fuesemos todos
muertos (Alexandre; L 124)
mas uale esto de como agora es entre nos que non
como uos queriedes antes (Gen. Estoria; W 145)
son mas ligeros de caçar enla manera que es dicho
que non quando estan enla mar (Juan Manuel; W 145)

(4 I) Alternança "que"/"que no" facultativa. El cast. mod.

potser prefereix "que" o bé "preferir... a"; però també
hi trobem "que no" (i en donem un ex. del Quijote, no
recordem de quin capítol).

- a.: Era un ladrón malo que más querie furtar / Que ir
a la egleſia ni a puentes alzar (Berceo; L 125)
mas ual preuenir que non ser preuenidos (J. Mena; L 124)

mod.: y tuve por mejor no haber hallado a don Fernando,
que no, hallarle casado (Quijote; ed. Riquer)

(4 III) En trobem aquesta variant (adjectiu en lloc de parti-
cipi):

- a.: Mas vale ser engannado que non engannador

(4' I) mod.: prefiere quedarse... a no ver las fiestas (B)

(5) Primer terme negatiu, positiu el segon:

- a.: que vuestro marido, que se paga mas de otra muger
que non de vos (...) por que el non se pague
mas de otra muger que de vos (J. Manuel; W 146)

Non deva mas por ellos que por vna castanna
(Fern. Gonçalez; W 146).

En cast. a. trobem també el fenomen amb superlatives (L 1231,
W 147):

- a.: era el mejor cauallero darmas que otro ninguno
que fuesse (Prim. Crón. Gral.; L 123).

Troblem també "ante/otro/al... que no" (Wagenaar 146).

38.92. El portuguès presenta una casuística semblant. Poca documentació a Llorens.

38.93. El provençal (nl45) usava les marques negatives (esmentades a 37.1), si fa no fa, com les altres llengües, i aquest ús persisteix avui. Exs. de Ronjat 842:

<p>a.: plus alegres que non lai anet Sabia plus que nuls joglars Tot es alre que no-us pessatz P. se governa miels que B. no fe</p>	}	<p>»Même usage aujourd'hui»</p>
--	---	--

mod.: Mai que pas ges de cansouneto («més que (no pas) cap cançoneta»)

miés que (noun) cresiéu («més que no em creia»).

38.94. El francès. Els gramàtics consultats (nl46) ens en donen poca informació. Sembla que antigament funcionava com les altres llengües. L'ús de la negació verbal ne s'hi afirmà per pressió dels gramàtics (s. XVII); durant un temps hom introduí el reforç pas («que non pas» / «que ne pas», ex. 2 de sota), i al segle XIX hom estava desorientat. L'Académie, l'any 1901, tolera de suprimir la negació verbal expletiva (ex. 3), la qual avui és mantinguda (vacil.lant) per la llengua literària amb més vivesa que no pas per la llengua col.loquial; però sembla que només és viva al davant d'un verb en forma personal (als tipus 1 i 1' dels nostres quadres; i fins i tot al tipus 5, és a dir, quan el primer membre és negatiu (nl47); exs. 4 i 5). El fr. evita «que + que» recorrent a altres tipus (ex. 6). En resum, avui la fórmula més corrent és «que». Antigament hi havia també la fórmula «meilleurs... de» (ex. 1), que hem vist en cat. (38.6g; v. Ruwet 406A). Exs. de Larousse, Grevisse 881, Dubois 168:

1. Meilleurs vassals de vos unkes ne vi (Roland; L 305)
2. Mes jours Devaient plus tôt finir que non pas son discours (Régner; G)
Il faut avoir l'esprit plus libre que je ne l'ai pas (Racine; L 881)
3. Il est autre que je (ne) croyais (Académie; G)
4. une jeune fille plus riche qu'elle (Balzac; L 304)
Le remède est pire que le mal (L 304)
5. Il n'est pas plus fin qu'on pensait (ou "qu'on ne pensait") (D)
6. J'aime mieux le voir partir plutôt que de le faire mourir (en lloc de: Je préfère qu'il parte plutôt que qu'il meure) (L 237).

39. SINÓ, mas, ans, salvant, sals39.1. SINÓ, mas. Origen (nl48)

39.11. En llatí la conjunció condicional negativa i restrictiva nisi (*formé de nē + si, proprement "non pas si", avait la valeur restrictive de "à moins que... ne, sauf que", Ernout-Thomas 377) es confonia sovint amb si non:

nisi molestum est (Plaute)
si tibi non est molestum (id.).

Si non acabà per substituir-la pertot (llevat a l'Orient):

fr. a. je n'ai se un frere non (Bourciez 320b)
prov. Negus om no vé au paer si per me nó (Ev. Sant Joan; Bourciez 320b)

i esdevingué una sola paraula quan hi predominà la "restricció" sobre la "negació".

39.12. També per indicar restricció, cap al final de l'Imperi progressà (vora l'anterior) el gir comparatiu "non magis... quam" o (amb el.lipsi) "non (...) magis" i "non... quam" (construcció preferida pel fr.) (exs. de Bourciez 248c, 320b):

fr. a. je n'ai mais (qu')un frere
rom. am numai un frate
prov.a. Non ac mais les os (Cir. de Ross.)
fr. a. Sa hanste est fraite, n'en a que un tronçon (Roland).

39.2. En l'estudi d'aquestes paraules ens trobem, doncs, que s'interferiran tres tipus de proposicions:

Les construccions que afecten aquest terreny consten sempre de dos membres (per poder establir, en l'un respecte de l'altre, condició, oposició-restricció, comparança). La gamma de

construccions i de matisos és pràcticament inexhaurible, per una sèrie de raons:

a) perquè s'interfereixen els tres tipus esmentats. Vegem-ho.

EVOLUCIÓ DEL CONDICIONAL AL RESTRICTIU. És sabut que no es

pot assenyalar una frontera precisa entre aquests dos valors. La mateixa grafia vacil·la, tant en cat. com en altres llengües (per ex., Wagenaar 121) entre "si no" (445, 447, 1596), "sinó" (1597, 1600, 1606, 1646) i "si... no" (1868 i exs. de 39.11). Però és possible, almenys, d'admetre que hi ha relació d'evolució entre aquests exs.:

- 445 Digueu-me si lo ballester comet pecat si no
       dóna alguna cosa al parador
 1600 quel haguera mort, sino fos lo Rey d'Anglaterra
 1853 ¿Qui em pot dar vida si no ella?

En el present treball no estudiarem la proposició condicional.

EVOLUCIÓ DEL COMPARATIU AL RESTRICTIU;

- 436 que natura no s'habituaés en ell a una vianda
       més que a altra
 592 res àls no amé mas que ell fos honrat
 968 era no solament justa e raonable, mes encara
       expedient
 46 No dix mica ab la meitad del cor, mas ab tot
       lo cor
 1321 axí com ara yo bé'us veyg, mas si'm posava hun
       vel davant, no'us poria veure, mas bé crech
       que ara sou ací (¿cal llegir "mas // bé" o
       "masbé" (cast. "más bien")?)
 1114 los poetas han parlat ab figuras, dins la es-
       corxa de les quals se amaga àls que no dién
       expressament.

A 592 els editors interpreten mas com a restrictiu, altrament escriurien màs. El cat. mod. no fa ja aquesta distinció i escriu sempre més: "no val més de quatre pessetes" (comparatiu) / "no val més que quatre pessetes" (restrictiu). D'altra banda, 1114, per la seva estructura (primer terme positiu unit al segon mitjançant "que no"), és més aviat comparatiu, però semànticament també és restrictiu (i l'hem classificat a to-

tes dues bandes; 1' de comparatives i 10' de restrictives) (sobre la doble possibilitat "més de" / "més que", v. 38.6g i Ruwet 406A.

- b) perquè el tipus adversatiu (que és el que ara ens afecta més directament) presenta diversos graus o modes d'"adversació" (nl49), per ex.:

I. substitució-exclusió ("no ha vingut ell, sinó ella");

II. rectificació (augment o restricció; "no solament (no) ha vingut, sinó que (ni) s'ha instal·lat", "no ha vingut sinó en Pere");

III. oposició ("ha vingut, però no l'hem vist", "ja ha vingut, sinó que no l'hem vist");

- c) perquè es produeixen el·lipsis que la prosòdia contribueix a reforçar. Una de notable (de la qual ja no tornarem a parlar) consisteix a suprimir (perquè l'hem esmentat abans) el terme afectat per la conjunció condicional si no, la qual esdevé final prosòdic ("si no //"), equivalent a altrament (Wagenaar 118-119):

Escriu l'article, que si no l'escrus, no te'l publicaran
 (" " " si no ho fas, " " ")
 " " " si no // " " "

Exs. de cat. a.: "si no / sinó" 1181, 1185, 1646; "e, si no" 1360; "que, si no" 1318 (v. també "d'altrament" 1217);

1185 que'l nom de Déu no sie blasfemat; si no, ell se tornarà a nosaltres

1318 alguns [dimonis] qui són en infern e altres qui van entre nosaltres, poch, que, si no, no'ns lexarien viure;

El llatí vg. deia: "det arras (...) si habet illas; et si non, unum campum" (Llorens 115).

- d) Perquè el primer membre pot ser positiu (núm. 11 de l'esquema 1 de sota, & 39.4), negatiu (altres nús.) (nl50) o interrogatiu (és a dir, intermedi; 39.3e), i, a més a

més, el terme afectat per la restricció pot abraçar tota l'escala de valors: $-X$, SN , X , $\emptyset$, etc. (39.3b) (amb el símbol " $-X$ " indiquem, aquí i a l'esquema 2 de sota, un "mot contrari" de X , per ex., tot/res (38.6f1));

- e) perquè ambdós membres poden dur elements intercalats que reforcen o matisen (39.3b);
- f) perquè s'interfereixen les paraules que intervenen en aquestes construccions: (mas) (em)però 241, 439, (en)ans, sinó, mas, salvant (o sals) 802, 815.

39.3. Els esquemes que segueixen donen una idea d'aquesta complexitat, i no pretenen -ni poden- ser exhaustius. Hi comparem les estructures i les conjuncions del cat. mod. amb les del cat. a., tot agrupant-les estructuralment i semànticament. Abans de presentar els esquemes en comentarem alguns aspectes.

a) ESQUEMA 1

Dóna els usos i valors principals de sinó en cat. mod. (els núms. 9, 10, 10', que completen l'esquema, són del cat. a.; quant a 10', v. el que hem dit a 39.2a), i insinua derivacions que connecten amb altres punts d'aquesta tesi (els núms. 4 i 10' corresponen a 5'/5'' i 1' de la comparativa, respectivament; el núm. 15 connecta amb ni). Les frases d'aquest esquema, amb totes les variants conjuntives (llevat les conjuncions posades entre claudàtors, que són nostres) són dels següents autors:

1; primera de 2; 3, 4, 11; lBadia 251, 3

segona de 2; Sanchis 356

5, 6, 7; primera de 8; 14, 15, 16; nostres

segona de 8; DGLC, altre

9, 10, 10'; 592, 989, 1114, respectivament

12, 13; lBadia 288

La variant fora de de 6 i 8 és de l'Oda d'Aribau ("que fora de cantar en llengua llemosina, / no em queda més plaer, no tinc altre conhort").

Aquest esquema indica els tres grans valors, I, II, III, vistos dalt, 39.2b. El III (oposició) no serà estudiat (en donem només les conjuncions, a l'esquema 3).

b) ESQUEMA 2

Redueix l'esquema anterior a elements estructurals, per fer veure quin tipus de sintagma pot introduir cada conjunció:

SINÓ QUE; introdueix V (és a dir, proposició)

SINÓ; introdueix SN (sota qualsevol de les seves variants, àdhuc una proposició subordinada; cf. núm. 9 i exs. diversos del cat. a.; cf. 39.3e)

MÉS QUE; introdueix SN

QUE; introdueix V o bé SN.

(Eadia, al núm. 1, dóna la possibilitat "sinó + V", certament existent en cat. mod., encara que això xoca amb la unanimitat de la resta de l'esquema; "sinó + SN", "(sinó) que + V"; i de fet, el cat. a., almenys a la nostra mostra, no presenta la variant que comentem; v. núm. 1 de l'esquema 3)

Aquest esquema presenta al mateix temps els elements intercalats que hem dit a 39.2e, els quals són explicats al "Suplement a l'esquema 2" (39.52).

El primer membre d'aquest esquema presenta l'escala de valors del terme afectat, de què hem parlat a 39.2d. Els nùms. 5 a 10, de fet, són variants de 3-4; ja és sabut (v. estudis 29 a 33, especialment 29.32) que altre (o àls) i més són matisadors que, en context Neg, tendeixen a representar la funció d'un mot X (Wagenaar 130-132, 146, 148). El fet que més figuri com a base al primer membre (nùms. 5, 6) fa que, pràcticament, es confonguin els grups con-

juncionals de la sèrie 5 a 8 (¿com cal entonar aquesta frase: "no tinc més // que un tros de pa", o bé "no tinc // més que un tros de pa"?; v. 39.3e), cosa que ens permetrà de sintetitzar aquests grups en el tipus III de l'esquema 4. Deixem incomplets els núms. 9 i 10 perquè pertanyen al cat. a. i perquè se situarien al límit que hem dit més amunt, 39.2a.

c) ESQUEMA 3

Aquest esquema presenta els grups conjuncionals moderns vistos a l'esquema 1 i els contraposa els corresponents grups antics documentats a la mostra (v. 39.81). Els buits, doncs, només signifiquen això: "no apareix a la mostra". Però això no vol dir que no puguem suposar que els núms. 11 i 12 admetrien les mateixes possibilitats que els que els corresponen a l'esquema 1.

En aquest esquema hem posat entre parèntesis (pel cat. mod.) els mots ans, mes, emperò, com a arcaics que són (n151).

d) ESQUEMA 4

Reducció a tipus generals, dels casos vistos als esquemes anteriors. De fet, els tipus II i III encara foren reducibles a un de sol, si prescindim de l'element final del primer membre. Al tipus II, menys afecta només el núm. 11 (v. esquema 3).

Per allò que hem dit (a l'esquema 2) de la sèrie 5 a 8, i comparant (a l'esquema 3) els núms. 3 a 8 i 11, sembla lícit d'igualar (en aquest esquema 4) els números que la mostra deixa buits o incomplets.

Pel que fa al tipus III, els parèntesis indiquen que, com és natural, no trobarem els sintagmes "més + més que" (cat. mod.) o "pus/més + mas" (cat. a.). El mot altri apareix com a variant d'altre a l'ex. 1135 del núm. 8.

e) CLASSIFICACIÓ

Hi ha algunes frases que són difícils de classificar. Una interrogativa (que no presenta "no..." al primer membre, v. esquema 1) com ara 1853 (1853 ¿Qui em pot dar vida si no ella?) ha estat classificada al núm. 3 (qui equival a nincú, és a dir, a $\mathbb{E}$) i no al núm. 4 (com si qui equivalgués a $\emptyset$). Altres interrogatives: 529 (núm. 8), 1062 (núm. 10), 2286 (al núm. 3 i no al 4). (Sobre aquest aspecte, v. Wagenaar 130.) La frase 1133, que duu el mot impossible, ha estat tractada com a negativa i classificada al núm. 4 (1133 "lo exir és impossible sinó a aquells que..." = "no és possible d'eixir $\emptyset$ sinó..."). La frase

1134 no'n soffer altre pena sinó que ab continuu desig
cobege la extirpació del dit scisma

ha estat llegida "... sinó // que..." i, per tant, classificada al núm. 8 ("que..." equival a SN) i no al núm. 1 (en el qual cas suposaríem la lectura "... sinó que // ab...") (v. 39.3b; sobre aquest fenomen, Wagenaar 122-123).

39.4. ESQUEMA 1

Usos i valors principals de SINÓ en català modern

1	no fou a Reus	SINÓ QUE	fou a Tarragona	I SUBSTITUCIÓ/ EXCLUSIÓ
	ara el nen no plora,	{ SINÓ QUE SINÓ QUE Ø }	marrameja	
	no permeteu que caiguem en la temptació	ANS	deslliureu-nos de mal	
2	no fou a Reus	SINÓ	a Tarragona	II RECTIFICACIÓ
	no és una roba cara	ANS	relativament barata	
3	no s'ho veu	ningú { SINÓ [MÉS QUE] }	ell	
4	no feia	Ø { SINÓ MÉS QUE }	plorar	
5	no tinc	cap més remei { SINÓ QUE }	marxar	II RECTIFICACIÓ ("però sí", 3a10) ("però no", 11)
6	no tinc	Ø més remei { SINÓ QUE }	marxar	
	no em queda	Ø més plaer { FORA DE }	cantar	
7	no tinc	cap altra sortida { SINÓ MÉS QUE QUE }	aquesta	
8	no em tinc	Ø (d')altra { SINÓ MÉS QUE QUE }	aquesta	
	no tinc	Ø altre conhort { FORA DE }	cantar	
	no hi havia	altre a fer { [SINÓ] [MÉS QUE] QUE }	resignar-se (DELC, altre)	
9	que res als no amé	MAS	que ell fos honorat	
10	que ànima no fos Ø als	SINÓ	la sanch o la calor	
10'	dins la escorxa se amaza als	QUE	no dien expressament	
11	tots aplaudeixen hi eren tots	{ SINÓ FORA (DE) EXCEPTE MENYS [LLEVAT (DE)] }	ell el seu germà	← contrari del 3

- 12 no solament va passar els exàmens { SINÓ QUE } li varen donar notable Equivalent a l'1
 [v. nº 1]
- 13 estimar no solament els amics { SINÓ } (també) els enemics Equivalent al 2
 [v. nº 2]
-
- 14 no solament no menja SINÓ QUE no dorm
- 15 no anirà (ni) a Lleida NI (tampoc) a Saragossa
-
- 16 a ja vigilava, { SINÓ QUE } a no hi veia prou } III
 b no vigilava gaire, { PERÒ } b no s'hi fixava ningú } OPOSICIÓ
 (EMPERÒ) c ja ho sabia tothom }
 (MES) c s'ho hauria quedat } c no duia prou diners }

39.51. ESQUEMA 2

Reducció de l'esquema 1 a elements estructurals
 (El símbol "-X" del n.º 11 vol dir: "un mot
 contrari de X"; v. 39.2d)

1	no fou no plora,	SN	SINÓ SINÓ	QUE QUE	
2	no fou	SN	SINÓ		
3	no s'ho c.	Ø/SN	SINÓ MÉS	QUE	SN
4	no feia	Ø	SINÓ MÉS	QUE	SN
5	no tinc	Ø MÉS (SN)	SINÓ	QUE	SN
6	no tinc	Ø MÉS (SN)	SINÓ	QUE	SN
7	no tinc	Ø ALTRE (SN)	SINÓ (MÉS)	QUE	SN
8	no (en) t.	Ø ALTRE (SN)	SINÓ (MÉS)	QUE	SN
9	...	Ø ALS			
10	...	Ø ALS			
11	hi eren	-Ø/SN	SINÓ		SN
12	va passar		SINÓ	QUE	
13	estimar		SINÓ		
14	NO menja		SINÓ	QUE	
16	vigilava		SINÓ	QUE	

39.52. SUPLEMENT A L'ESQUEMA 2

a) Si atenem al sintagma final del primer membre, una presentació més lògica (gradual) dels tipus anteriors seria aquesta:

11	-E	(tot)
1/2	SN	(a Reus, cara/...)
3	E	(ningú)
4	∅	

5-10	E/∅	(més/altre/als)

b) Valors dels elements (A, B, C, D) intercalats:

A =	<u>(tan) sols, (tan) solament només únicament, etc. ..... al contrari</u>	<u>Ús potestatiu</u> (185, 528, 877; l'adria 251 "no tenen esperances de guanyar la guerra sinó tan solament de capitu- lar honrosament")
B =	<u>no (tan) sols/solament no V (tan) sols/solament</u>	<u>Ús obligatori</u> (1007, 1069)
C =	<u>també (hoc) encara</u>	<u>Ús potestatiu</u> (968, 1007, 1275)
D =	<u>ni (no) V ni tampoc (no) V ni tan sols/solament (no) V ni V tampoc/tan sols/solament tampoc (no) V no V (ni) tan sols/solament</u>	

39.6. ESQUEMA 3

Comparança dels grups conjuncionals del cat. mod. i cat. a.

	<u>MODERN</u>	<u>ANTIC</u>	
1	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó que sinó que ∅ (ans) </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> ans mas mas ans sinó que que </div>	+ V
2	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó (ans) </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> mas </div>	+ SN

3	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó més que </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó mas que salvant </div>	
4	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó més que </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó mas que </div>	
5	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó que </div>	?	
6	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó fora (de) que </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó </div>	
7	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó més que que </div>	?	
8	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó més que fora (de) que </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó mas que salvant </div>	
9/10		<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó mas que </div>	

11	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó fora (de) excepte menys [llevat (de)] </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó salvant sals </div>	
12	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó que [sinó (?) que ∅ (ans)] </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> ans mas [mas ans sinó que que] </div>	+ V
13	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó [(ans)] </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> mas </div>	+ SN
<hr style="border-top: 1px dashed black;"/>			
14	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó que </div>		
<hr style="border-top: 1px dashed black;"/>			
16	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> sinó que però (emperò) (mes) </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> mas però emperò mas emperò </div>	
<hr style="border-top: 1px dashed black;"/>			

39.7. ESQUEMA 4

Reducció dels esquemes anteriors a tipus generals

		<u>MODERN</u>		<u>ANTIC</u>		
1/2	-> I a)	no...	$\left. \begin{array}{l} \text{sinó que} \\ \text{sinó} \\ \text{que} \\ \emptyset \\ \text{(ans)} \end{array} \right\} \text{V}$	$\left. \begin{array}{l} \text{(en)ans} \\ \text{mas (ans)} \\ \text{sinó que} \\ \text{que} \end{array} \right\} \text{V}$	SUBSTITUCIÓ/ EXCLUSIÓ	
	I b)	no...	$\left. \begin{array}{l} \text{sinó} \\ \text{(ans)} \end{array} \right\} \text{SN}$	$\left. \begin{array}{l} \text{mas} \end{array} \right\} \text{SN}$		
3,4,11	-> II)	no...	$\left. \begin{array}{l} \text{sinó} \\ \text{més que} \\ \dots\dots\dots \\ \text{fora (de)} \\ \text{excepte} \\ \text{llevat (de)} \\ \text{(menys)} \end{array} \right\} \text{SN}$	$\left. \begin{array}{l} \text{sinó} \\ \text{mas} \\ \dots\dots\dots \\ \text{salvant} \\ \text{sals} \end{array} \right\} \text{SN}$	RESTRICCIÓ	
5-8	-> III)	no (E) $\left. \begin{array}{l} \text{més} \\ \text{altre} \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{l} \text{sinó} \\ \text{(més) que} \\ \dots\dots\dots \\ \text{llevat/etc.} \end{array} \right\} \text{SN}$	$\left. \begin{array}{l} \text{pus} \\ \text{mes} \\ \text{altre} \\ \text{altri} \\ \text{als} \end{array} \right\} \left. \begin{array}{l} \text{sinó} \\ \text{(mas)} \\ \text{que} \\ \dots\dots\dots \\ \text{salvant} \\ \text{sals} \end{array} \right\} \text{SN}$		
16	-> IV)		$\left. \begin{array}{l} \text{sinó que} \\ \text{però} \\ \text{(emperò)} \\ \text{(mes)} \end{array} \right\} \text{V}$	$\left. \begin{array}{l} \text{mas} \\ \text{però} \\ \text{(mas) emp.} \end{array} \right\} \text{V}$	OPOSICIÓ	

39.81. CLASSIFICACIÓ DELS EXEMPLES DEL CATALÀ ANTIC

1. 74, 179, 229, 318, 385, 398, 430, 448, 603, 864, 918, 927, 936, 959,
960, 1053, 1455, 1548, 1823, 1829, 1855
2. 25, 46, 59, 185, 229, 847, 1069
3. 3, 344-5, 590, 682, 769, 847, 848, 867, 877, 1035, 1130, 1139, 1853,
1969, 2286, 2366
4. 281, 311, 317, 333, 335, 343, 349, 375, 432, 488, 528, 668, 740, 748,
763, 1036, 1038, 1039, 1041; 1071, 1092, 1131, 1133,
1406, 1837
5. -----
6. 1569, 1866
7. -----
8. 233, 424, 529, 722, 827, 879, 954, 983, 1065, 1134, 1135a/b,
1865, 1968
9. 592
10. 989, 1022, 1062, 1114
11. 336, 577, 754, 802, 815, 955, 1955
12. 60, 1007
13. 941, 968

39.82. TRANSCRIPCIÓ D'EXEMPLES DE LA CLASSIFICACIÓ

1. 74 no'ns o manà gens per altre, mas él nos o veng dir
propiament
318 que nuyl hom no'y puria durar, ans aurien a des-
emparar la ciutat
864 E han moltz orifany, no pas que nasquen en la ter-
ra, mas que menen-los-hi de les hilles
960 sobre el qual a present als no us escrivim, sinó
que pregam-vos que
1548 digats li que no lay do yo, que ella lay dona
2. 1069 E no tant solament rahó o disputació me empeny,
mas la noblesa
3. 769 poch, seyors avia al món mayors que él, salvant
lo Gran Cham
847 ab les províncies, de les quals no'us he parlat
mas de les X qui són la mayor India
1130 no'n poden exir jamay, sinó quant Déu ho ordona
1853 ¿Qui em pot dar vida si no ella?
2366 aquesta mesquina no podia res fer que player
4. 528 mas l'amor ab què l'avidava e'l mortificava no era
mas una, tan solament
748 axí que jamés no van que de la un casal a l'altre
1071 si atengs bé, no trobaràs que sinó del hom Nostre
Senyor Déu digués "ffassam"

6. 1569 li respos: "que no pus, sino dir publicament que (...)"
1866 no em resta més bé, sinó a vós
8. 529 Has altra cosa mas amor?
722 beu éi e tot son linatje, ed altres no, salvant una gent qui s'apella Orient
827 garden-se molt d'altre fembre que ab sa muler
879 garden-se molt de tocar altre fembre sinó a lurs mulers
1135a altre no'ls hic gità sinó la saviesa
b altri etc.
1865 no tinc altre bé ni consolació sinó a vós
9. 592 que res als no amé mas que ell fos honrat
10. 1062 ¿Què't penses als que signiffich procreació de infants, sinó cogitar encara les cosas esdevenidoras?
1114 figuras, dins la escorxa de les quals se amaga als que no dien
11. 802 van tots a peu, salvant los capitàs
815 auciren les gens que'y trobaren, sals les femnes
955 ensems ab tota la roba sinó ab aquella que hauria mester
12. 60 No viu om solament de pa, mas de les paraules de Déu viu hom
1007 no solament atorga la sua conclusió, ans la prova
13. 968 era no solament justa e raonable, mas encara expedient

39.9. Encreuaments. De vegades sembla que sinó i mas tenen altres valors que els estudiats aquí. Probablement no és així, i és millor pensar que es tracta d'encreuaments semàntico-sintàctics (de l'abundància dels quals a la llengua antiga ja hem parlat a 38.7 i nota 142). Analitzem-ne algun, dels exs. següents: 229, 1320, 1379, 1418, 1887, 1942.

1418 Encara que tu sies bategat, mas tens mala vida, dapnat seràs

← { "encara que tu sies bategat, dapnat seràs"
"tu ets bategat, mas tens mala vida"

1942 Si partiu, poca benaventurança i miserable penyor d'amor restarà en mi, sinó molta dolor qui em farà companyia

← "si partiu, no restarà en mi (gens de) benaventurança..., sinó molta dolor."

39.10. Altres romàniques.39.101. Castellà. (nl52) Portuguès.

El cast. a. presentava un panorama de matisos pràcticament paral·lel al cat. Estructuralment, podem notar que el cast. usa pero amb significat rectificatiu (ex. a); que no hi trobem (com no l'hem trobada tampoc en cat. a.) la construcció "mas que" restrictiva; que hi trobem (cf. 39.11, 39.2a) sino separat per SN ("si SN no") (ex. b) (nl53); també hi és corrent "si no // " (ex. c). La sèrie de conjuncions del cast. és: sino que, sinon, mas, ante(s), pero (Llorens 120). I les corresponents del cat. a. salvant, sals són, fueras, excepto, salvo (Llorens 118, 120). Els elements intercalats del nostre esquema 2 (39.52) existeixen igualment en cast. (ex. d; Llorens 120, Wagenaar 122).

El portuguès presenta molts fenòmens paral·lels als del cast. i cat. En donem exs. a la vora dels corresponents castellans. Els exs. són de Llorens i Wagenaar.

- a) no solo a vos, pero a quantos lo leyeren, offrezco los siguientes metros (Celestina; L 120)
- b) Oyt varones huna razon / en que non ha ssi verdat non (V. Sta. M. Egipcíagua; L 117)
PORT. ca de ficar nom me pode uyr se mal nom (Graall; L 117)
- c) Non tardes, ve tu vya, sy non, tuerto me fazes (F. González; L 115)
PORT. Face o que rrogo, senam nouerey nunca daquj (Graall; L 115)
- d) me venia a la memoria, no solo la necesidad que nuestra comun patria tiene de la presente obra... pero avn en particular vuestra misma persona (Celestina; L 120)
non solamiente como de uarones de meter espanto, mas aun como de muy onrrados (Prim. Crón. Gral.; L 120)
PORT. que nom tam solamente (...), mas ainda (...) (Vieira; L 120)

Altres exs., precedits del núm. de l'esquema cat.

3. que non i fincás ninguno, mugier nin varón, / si non amas sus mugieres
4. non ffinca entre nos ssinon bien et paz (Doc. ling.; L 117)
8. ¿cobdiciarias otra cosa sinon estorcer tu cuerpo de la muerte? (Bocades de Oro; W 130)
Et si non oviere y otro alcalle, que los omes buenos... (Ordenamiento de leyes; W 130)
- 10 ¿sabeys al sinon esto? (Libro de los engaños y...; W 130)
- 11 Este ganó toda Andaluzia, si non fué Ualencia (Estoria de los Godos; W 128)
Los Arabes prisieron toda Espanna, si non pocos omes que fincaron en las montanas (id., id.)
- 16 fuera y muerto Athila, si no que fuxo a las tiendas (Prim. Crón. Gral.; W 135).

39.102. Provençal. En tenim molt poca informació. Sabem (39.1) que usava les dues fórmules: condicional ("si no", en la forma "si SN no", és a dir, intercalant el sintagma règim) i comparativa ("non magis quam", en la forma el·líptica "non V mais SN"). Avui hi domina (Ronjat 745, 840) la forma (comparativa el·líptica) "...que":

Dins lou palais s'entènd qu'un crid (Mistral);

però també existeixen les fórmules "noun ~ nou ~ ne/n'... que" i "noumà(s)" (← nōn magis) (nl54), "noumas que", "autre que".

39.103. Francès.

- a) Antic (nl55). Coneixia (39.1) els girs condicionals ("se SN non" i "se... non // ", exs. 1) i comparatius ("ne... mais", ex. 2; "ne... que", ex. 3; "ne... mais que", ex. 4).
- b) Modern (nl56). Sinon perd terreny a la restrictiva; potser s'usa més a la condicional. Com a restrictives, s'usen més les fórmules "si ce n'est (que)", "excepté (que)", etc. La fórmula més usada és "ne... que". Tenim, doncs (sense especificar el signe +/- del primer membre, ni si el

terme regit és SN o V, ja que aquí no hi ha res d'especial);

si ce n'est	}	ex. 5
excepté		
sauf		
hormis		
hors		
sinon	}	~~ex. 5~~
que		exs. 6

"sinon que" i "mais que" han envellit (Grevisse 953 Hist.; 1045, 2°). El fr. mod. també coneix "(ou) sinon // " (ex. 7), vora d'"autrement" (Grevisse 1036, Rem. 4).

EXEMPLES (presos de Grevisse, Foulet, Ruwet i Wagenaar).

1. Ne le pooit d'el souvenir / se de ce non qui l'angoissoit (Huon Le Roi; F 346)
seés vous jus, / si vous metés a genoillons, / se che non, Robers Soumeillons / (...)/ vous ferra (Bossu; F 347)
- 2/3. v. 39.12
4. Je n'ai mais ke vint et neuf livres (Bossu; F 364)
5. Je ne veux rien, si ce n'est que (ou; excepté que, sinon que, sauf que, hors que, hormis que) tu obéisses (G 1045)
6. Il n'y a plus que des jeunes filles (F 364)
nous ne faisons rien d'autre (...) que d'essayer (R 49)
engendrer (...) toutes et rien que les phrases grammaticales (R 44)
il n'est que naturel de les trouver (...) séparées (W 117)
Puis-je former que des souhaits? (Molière; G 971)
Ai-je fait un seul pas que pour te rendre heureuse? (Voltaire; G 971)
7. Obéis à l'instant, ou sinon tu seras châtié (Littré; G 1036).

40. TIPOLOGIA "E". Definició de A / H / Neg / X / Y (nl57)

40.1. Definició de "A". Anomenem "A" tota proposició A(firmativa)

independent no interrogativa (cf. IEC 105b). Per ex.:

- a) he vist la masia d'en Jordi
- b) també he vist la masia d'en Ramon
- c) he vist la masia d'en Jordi i/o la d'en Ramon
- d) alguna vegada he vist algú en alguna masia
en algun lloc

40.2. Definició de "X" / "Y". Inspirant-nos en la tripartició de Jespersen 324 (que ja hem adoptat a 1.71dI), podem dreçar aquestes sèries:

A	tothom	tot	tots	tot	sempre	a tot arreu.
B	algú	alg. cosa	algun	quelcom	alg. vegada	en alg. lloc
C	ningú	res	cap	gens	mai	enlloc

A	també	e/o
B		
C	tampoc	ni

Anomenem mots "X" els de la sèrie C, que són els "contraris" (1.71dII) dels de la sèrie A i no apareixen (cat. mod.) en una proposició A(firmativa).

Anomenem mots "Y" els de la sèrie B, que són els "intermedis" (1.71dII) entre els de les sèries A i C.

De vegades (per ex. a l'estudi d'algun) parlem també de "valor X/Y", i volem dir: "valor que correspondria a un mot X/Y".

40.3. Definició de "Neg". Anomenem Neg(ativa), almenys, una proposició que, en cas de ser independent i voler expressar la idea "contrària" de l'ex. a de 40.1 i no poder recórrer a cap mot X (o expressió equivalent: "en ma vida", etc.) ni a algun altre de dialectal (poc), duria el verb precedit de no:

- a) no he vist la masia d'en Jordi.

També són Neg, respecte a les altres de 40.1, aquestes (en què

els mots X van darrera el verb):

b) no he vist tampoc la masia d'en Ramon

c) no he vist la masia d'en Jordi ni la d'en Ramon

d) no he vist mai ningú { en cap masia
enlloc.

40.4. Definició de "H". Anomenem "H(ipotètic)" aquella mena d'ambient (psicològicament negatiu) (nl58) que admet/sollicita/provoca (però en principi o en general (nl59) no exigeix) (nl60)

a) l'aparició d'un mot X (el qual representa neutralització o ús indistint de les sèries B i C de dalt (exclos el mot també, que no admet la neutralització també/tampoc); aquest fenomen de barreja també es presenta en part a Neg, però hi crea dificultats semàntico-estructurals, com hem vist a alcun 2.41, ni 36.3ss, caire 1.71). Probablement tots els tipus H provoquen aquest fenomen. V. 40.8.

b) l'aparició de la negació verbal no (la qual, en aquest cas, és anomenada expletiva, perquè no té un valor negatiu superficial, sinó tan solament un de profund; és a dir, seria el reflex d'una possible estructura negativa subjacent a la que ens ocupa). No tots els tipus H provoquen aquest fenomen. V. 40.8.

Per una millor caracterització de H, v. 41.61 i nota 175.

40.5. La tipologia "H" i els diferents autors (nl61).

El fenomen, com hem dit a 37.1, afecta, com a mínim, les llengües indoeuropees. En general, els autors s'han ocupat sempre d'aquesta qüestió, encara que fins ara no se n'havia intentat un estudi sincrònic a fons. Hom s'ha acontentat de parlar de la negació expletiva.

Resseguint els llocs on els autors donen compte de fets que nosaltres acabem de sintetitzar i definir a 40.4, trobem

una llarga sèrie d'idees, frases, verbs i mots que creen aquella mena d'ambient (negatiu). En síntesi es tracta sempre del següent contingut semàntic: minva, resistència, hipòtesi / eventualitat / vaguetat / atemporalitat / incertesa / condició (1.71dII). Aquesta semàntica és subjacent sense cap mena de dubte a la llista que donarem tot seguit. És a dir: en últim terme la llengua tracta d'establir una "diferencia entre acontecimientos ciertos y [acontecimientos] eventuales" (Llorens 112). Els "certs" s'expressen amb proposicions A i, en part, amb proposicions Neg; els "eventuals", amb proposicions H; v. la nota (2) del paràgraf següent.

Cinneken 199, fent-se eco de tots els lingüistes psicòlogues, conclou: "La négation dans la langue naturelle n'est pas la négation logique, mais l'expression du sentiment de la résistance".

40.6. Vegem ara una llista a la menuda de proposicions, idees i mots recollits als diferents autors esmentats. El fet que presentem el fenomen com a atribuïble a una gran quantitat de llengües i que il·lustrem les llistes següents amb citacions i exs., així mateix, indiscriminats, no vol dir que cada una d'aquestes llengües es comporti en aquest punt exactament igual (v., per ex.,^{n171 bis}); això ja és cosa que cada idioma ha de precisar pel seu compte, com nosaltres ho fem (1.9 fins a 1.95, i estudis 37, 38 i 40.8) respecte al català.

Les notes d'aquesta llista van al peu mateix d'aquest paràgraf.

a) negativa (no) (1)

completiva de negativa

interrogativa directa i indirecta

completiva d'interrogativa

condicional

comparativa, superlativa (1)
 temporal d'antioritat (fins cue, abans cue, mentre)(2)
 hipotètica, eventual, dubitativa (3,7)
 concessiva (4)
 potencial, futura incerta (5)
 exclamativa, emfàtica, ponderativa (6)
 algunes relatives i potser algunes consecutives (3,7,8;
 v. 40.8a, hipotètica)
 el mode subjuntiu (5; v. també 3, 7; v. 40.8a, hipotè-
 tica)
 "y alguna otro tipo sintáctico" (lBadia 236, 4) (7)

- b) indeterminació (6)
 generalització (8)
 impediment
 oposició (1)
 refús
 exclusió (1)
 allunyament (9)
 prohibició
 restricció
 reprovació
 repugnància, malfiança, obstinació (10)
 desesperança
 sorpresa, estranyesa (11)
 menyspreu (12, 17)
 ironia (13)
 temor
 mancança (14)
 frustració
- c) prefixos negatius (15)
- d) sense (cue)

- e) fins que, abans que/de, mentre (2)
a penes (16)
rarament
a menys que (1.92)
(per) poc (17)

NOTES I ALGUNS EXEMPLES a la llista anterior

(1) «La négation, l'exclusion et la comparaison (opposition) sont des opérations mentales très voisines, et une tournure peut facilement prendre la place d'une autre» (Ronjat 842). L'anglès no admet, al segon terme d'una comparativa, la negació no ni un dels «so-called 'negative-verbs'» (Lees 175; v. el nostre paràgraf 37.2d i la nota 133).

(2) 2338 sanitosos consells que abans de gaire / com papalloses volaran en l'aire (cf. 1.71dII; DGLC, gaire).

Es tracta de proposicions «relatives à un moment de la durée qui n'est pas encore arrivé» (Meyer-Lübke 708); «before (but not after)» (Klima 314). Observem com s'estableix la diferència entre els esdeveniments eventuals i els certs, al.ludida a 40.5;

mentre (no) ve en Joan
mentre en Joan (no) ve
mentre ve i no ve

però: mentre esperem en Joan.

(3) Com veurem al cat. a. (40.8a, c), la hipòtesi o incertesa s'expressen molt sovint a base d'una proposició relativa, la qual probablement sempre implica (en aquests casos) l'ús del subjuntiu. Larousse 629: «On peut hésiter entre ne et ne pas (...) dans une consécutive ou une relative au subjonctif, après une principale interrogative ou négative:

Rien ne passe que je ne saisisse, que je ne fixe pour jamais en moi (Sartre)».

(4) Cast. a.: et que jamás non prenderia marido, aunque fuese duque nin conde (citad per Wagenaar 114).

(5) «Común a todos los vocablos que se emplean con sentido negativo es la ausencia concomitante de negación adverbial y el uso frecuente del subjuntivo, modo para expresar el estado irreal. Los que escribían o hablaban distinguían así la negación hipotética de la real, tanto en español como en los demás idiomas románicos» (Llorens 15). També Lees 175 es refereix a les «subjunctive expressions», Ex. del cat. mod.:

Però això no ho hem de prendre en el sentit que les dues llengües hagin estat mai idèntiques ni hagin format mai una unitat real (J. COROMINAS, El que s'ha de saber de la llengua cat., Mallorca 1965, pàg. 20).

(6) «La transformation négative apparaît donc liée, d'une part à l'emphase, d'autre part à l'indétermination» (Dubois 166; v. 37.2e):

port. 2390 Quantas vezes me não lembro de ti!

(7) Badia aplega sota aquesta denominació vaga, a part una comparativa-superlativa, aquests exs. (que podríem classificar als apartats d'hipotètiques/eventuals, relatives, subjuntives; observem que l'últim ex., si mancàvem de les precisions que hem fet sobre la tipologia H, podria semblar un tipus A):

diu que volen venir avui; que en vingui cap: ja
veuràs el que passarà
el dia que et faci res m'ho dius
porta'n gens, i veuràs com se'l mengen.

(8) Wagenaar 114; Trobem nin darrera «des mots à sens généralisant, comme todo et cuantos: (...)

prometemos (...) d'ir á moler a los molinos de Sancta Xpiñā todo el pan que por nos será feyto moler nin se amassar a en nuestra casa» (doc. any 1314).

(9) "La oración y la búsqueda de Dios, lejos de ser ningún opio, han movido montañas" (J. Jiménez Lozano, dins "Destino" 14-II-1970, pàg. 17B).

(10) "Aqueixa repugnància a reconèixer cap autoritat, àqueixa malfiança envers els treballs d'altri, aqueixa obstinació a no deixar-se convèncer, han disminuït" (FABRA, El cat. literari, Barcelona 1932, pàg. 24).

(11) Cast. a. maravillos ella e todos los que y estauan de cuemo pudiera acaecer que tan fonda yazie so tierra, ni qui la metiera allí (Prim. Crón. Gral.; adduït per Wagenaar 110 com a ex. d'"étonnement").

Fr. mod. "Il est étrange (...) que les Français aient jamais pu s'imaginer que la politique (...) pourrait compenser (...) les déficiences" ("Le Nouvel Observateur", octubre 1969, pàg. 17).

(12) Cast. a. Juzgo por loco quien mucho en tí fia Nin fas su thesoro de tu banidad (Revelación de un Ermitaño; Wagenaar 110).

(13) "Quand la phrase a un sens ironique", Wagenaar 110; és l'únic autor que dóna aquesta espècie tan curiosa, i en presenta aquest ex. del cast. a.:

Despues aun tornaua Sofar a contender Diciendo a Job; Tu cuydas a Dios alcançar nin ver (Rim. Palacio)

(14) Cast. mod. "(...) aunque carecía de vocación militar. Al contrario (...), era antimilitarista" (C. GARCIA M., Cien años de soledad, pàg. 129).

(15) "un verbe sémantiquement ou morphologiquement contraire (A⁻¹) d'un autre terme (A) (...) a pour conséquence d'en-traîner l'apparition de la particule emphatique ne" (Dubois 167). Però nosaltres ampliem l'origen (no cal que sigui un verb) i l'abast (40.4) del fenomen. Dos exs., de cast. mod. i cat. mod.:

Hemos proclamado incesantemente que el ideal de la paz constituye el principio rector de nuestra política. Tampoco en el orden internacional hemos regateado jamás esfuerzo (...) por hacerlo realidad ("La Vanguardia", 13 desembre 1969, pàg 6D)

Ens és impossible fer de ningú una més gran lloança (J. Carner, dins A. MANENT, Literatura cat. en debat, Barcelona 1969, pàg. 14).

(16) Cast. mod. "las inquietudes para clarificar los mercados apenas han tenido ligeros signos de adhesión por parte de los industriales y menos aún por parte de los consumidores" ("La Vanguardia", 8-IV-1970, pág. 3A).

(17) 1942 Si partiu, poca benaventurança i miserable penyora d'amor restarà en mi, sinó molta dolor.

40.7. La tipologia II als estudis de Klima i Lees.

Klima (precedit per Buyssens i completat per Lees) ha aconseguit de formalitzar aquest fenomen damunt la llengua anglesa. Exposem sintèticament aquest aspecte (que no n'és l'únic) del treball de Klima.

a) Com que una paraula és "un feix de trets semàntico-gramaticals" (Klima 313), és comprensible que les paraules o els sintagmes que intervenen en l'intricat camp de la negació presentin una gamma de semblances i dissemblances d'uns amb altres a l'hora d'exigir/provocar/permitre/acceptar tal o tal fet relacionat amb la negació. Un ex. senzill:

1   no és possible ni convenient
1'   és impossible } i inconvenient
                          { *ni

2   no és possible a ningú
2'   és impossible a { tothom
                          { ? ningú

3   no és possible que ho faci ningú
3'   és impossible que ho faci ningú.

Klima va provant i agrupant les paraules amb aquests criteris: commutabilitat, provocació/admissió de tal o tal mot. Resultat:

b) Malgrat les diferències parcials, trobem "un tret semàntico-gramatical comú que podríem anomenar Afectiu" ("a common grammatico-semantic feature to be referred to as Affect(ive)", pág. 313) (nl62), gairebé sempre representat fonològicament (no, per ex., als mots del grup tercer de l'apartat I'' d'aquí sota). Aquest tret es troba als grups de l'esquerra de la fletxa i provoca el fenomen de la dreta de la fletxa del següent esquema (nl63):

I. Proposició principalCompletiva

I') "certs regents" (verbs o adj.: "think (but not say), likely (but not fortunate)") quan duen un element que els fa negatiu (don't think, unlikely) (Klima 294)

II') "a certain favorable negative environment", proveït a base de

- la partícula negativa not
- un afix negatiu
- "an inherently negative constituent" com ara doubt 'dubtar', forbid 'prohibir', too 'massa'

→ Desaparició de la marca morfològica negativa (not, nobody, de la corresponent estructura negativa subjacent) i aparició d'un "quantitatiu indefinit" (anybody), com a representant del corresponent "mer quantitatiu" (somebody, que apareixeria en una estructura afirmativa subjacent).

II. L'element "Affective" informa les proposicions interrogatives, restrictives, condicionals, adversatives (Klima 313), i les comparatives (nl64) i les expressions subjuntives (Lees 175), en les quals també es realitza el fenomen de la dreta de la fletxa

c) La finalitat última del treball de Klima no és pas precisar això que nosaltres anomenem "ambient H" (bé que, des del nostre punt de vista, ha aconseguit també això), sinó que és (pàg. 316) precisar l'abast de la negació. Arriba a la següent conclusió (pàg. 316): "The scope of negation varies according to the origin of the negative element in the sentence (over the whole, over subordinate complementary structures alone, or only over the word containing the negative element)". Tot seguit fa en aquest sentit unes precisions de què aquí prescindirem.

d) L'anglès modern, front a les nostres llengües, té dues característiques molt importants que li donen més simplicitat estructural i probablement més claredat semàntica: (a) no admet la suma de dos elements negatius; (b) disposa d'elements diferents per cada una de les tres menes de proposicions A, H, Neg. Comparem:

<u>anglès</u>		<u>cat. mod.</u>		<u>cat. a.</u>
some -----	A			
any -----	H			
no -----	Neg			

40.8. La tipologia H al català antic.

Com que el present treball no ha estat realitzat segons la metodologia de Klima, ens haurem d'acontentar amb uns resultats potser menys precisos (més subjectius, més d'acord amb una visió tradicional dels fets lingüístics). Així i tot, els esquemes que acabem de donar creiem que són útils per comprendre els resultats intrínsecament equivalents a què nosaltres arribem. Aquests esquemes són, a més a més, essencialment vàlids per una gran quantitat de llengües (v. el nostre estudi de la negació expletiva, 37.1).

a) Com hem dit a 40.4, hi ha uns tipus H que admeten/ sol·liciten/provoquen l'aparició de mots X. Són els tipus que hem vist a l'apartat a de 40.6. En cat. a. (pel qual són vàlides les observacions semàntiques que hem fet a 40.5) trobem els tipus i els mots X (nl65) que donem tot seguit. No anotem exs. de cada ús (hom en pot trobar els estudis corresponents) ni transcrivim tots els exs. anotats.

interrogativa. Ningun 1332, res, nul, mai 554, altre, ni.

554 E vós, fill, podets mai morir?
1332 Di tu; has feta deguna bona obra huy?

interrogativa indirecta. Algun 1904, res, nul, altre, ni.

1904 estaven escoltant l'Emperador si demanava alguna cosa

completiva d'interrogativa. Algun, en lloc 1896, ni 1896.

1896 ¿E tu ets cavaller qui mostrar-te deguesses en consell imperial ni encara en lloc on cavallers hi haja?

condicional. Algun 457, 790 (v. temporals), 1057, 1058, ningun 1414, res 1056, cosa 457, nul 83, gaire,

altre, alre, ni 457.

- 83 devem saber qe si la fila fa null pecad, la mare
deu pragar
457 vos deman perdó si per ningun temps he fet contra
vós algun defalliment ni cosa que (...)
1056 si res saps que poguessas dir a les altres rahons,
digas-ho
1057 Ffe m'i induex a creura, posat que algun scrúpol
de dubitació m'i acórrega
1414 Itant poch's n'i ha! E si n'i ha degú a tal, la
vida li és venguda a occident, que si és hun
hom que haje tenguda mala vida, dapnat és

completiva de condicional. Ningun, ni 452, en ma vida 1470.

- 452 Si'us par que en ninguna cosa jo haja fallit ni
errat contra vós, prec-vos (...)
1470 si possible es, que les mies fortunes en ma vida
aprofiten a algun (En aquest ex., de Curial,
assistim al naixement del valor negatiu que
adquirirà l'expressió "en ma vida")

completiva de negativa. Algun 1063, ningun 590, res 956, nul,
jamés 1049, 1064.

- 590 e no hai null amic qui negú gauig m'aport
956 no li calria tembre que res s'hi mogués, car tot
estarà pla
1049 e no perpensa que's puxa esdevenir que yamés sia
desemparada
1063 No és (...); ne pux creure per res que (...), ne
que jamés algú exposàs a mort lo seu cors

temporal. Algun 761, 790, ningun 761, molt 186, massa, res.

La condicional i la temporal són equivalents
molt sovint; v. 790.

- 186 sapies que con eu te veg mout irat, adoncs m'ale-
gri eu pus
761 E con negun hom stranger vol alcuna fembre, menen-
li d'aquestes yoves
790 e si alcun hi mor, leven-ne lo nom; e con hi nex
alcun o alcuna, tornen lo nom scriure

hipotètica. Classifiquem aquí alguns tipus que, per llurs
marques formals, no pertanyen directament
als anteriors. La majoria (473, 611, 745,
762, 2369...) són relatius amb subjuntiu
(1116, amb~~os~~ indicatiu). Hi trobem aquests
mots: algun 745, ningun 473, 611, 1891 -
1893, 1902, 1977, calque cosa 762, nul 525,

mai 1116, 1285, anc, molt 611, ni 473,
630, gaire 2369.

- 473 en lo meu cor sapiau que hi ha gran passió en
quant jo só ocasió de ninguna cosa que a
vós sia greuge ni desplaer
- 611 tot hom qui vol adur a compliment negú fait qui
sia de molt gran estament, cové que (...)
- 745 aquestz XII han poder de fer hostz e cavalcades
sobre alcuna ciutat ho castels qui's re-
vellassen contra lo seyor
- 762 calque cosa los donetz, pengem-lla en son col
1116 saben en qual manera (...), e si (...), e què
(...), e finalment, ço que feren jamay los
grechs e los troyans
- 1891-93 E encara ets més digne de gran punició que ha-
ges tenguda tan gran audàcia, que en presèn-
cia de l'Emperador vols injuriar a negú, de
dir que home estranger no deu tenir lo ceptre
- 1977 E em tinc per foll com só caigut en ignorància
de creure a negú
- 2369 Es lo pus fort que yo sàpia gayre en terra pla-
na

comparativa, superlativa. Ningun 2023, res 12, nul, mai 1940,
2023, del món, en lo món 2023, altre, ni.

- 12 Déus es pus car qe nula res
2023 feren lo més dolorit dol que jamés fos fet per
negun príncep del món

ponderativa. És un tipus pròxim al condicional i a l'interro-
gatiu (37.2e). Comparem (v. 1.93, 1.94):

- 610 e si vós sabfets què n'hai dit a reis e a senyors
ni com hai treballat, no serfets dubtós
- 2104 Quines disbauxes no degueren permetre!
- 2119 arribà a preguntar-se si l'autor dels plànols no
era un sabotejador

concessiva-hipotètica (subjuntiu). Degú:

- 1299 en la 2a jerarchia, van persones de concòrdia
proximal, que encara que degú los haje
feyt injúries, no se'n vengen

consecutiva. No fóra, en tot cas, 1891-93, classificat i
transcrit com a hipotètic.

relativa i subjuntiu. Classificada a les hipotètiques.

b) Com ja hem dit també a 40.4, hi ha uns altres tipus
H que, a més a més dels mots X, admeten la negació verbal no
en qualitat d'expletiva. Són, si fa no fa, els tipus vistos

a 40.6bcde. El comportament del cat. a. en aquest punt (que hem estudiat a 37.5 i 38) és (37.6): ús vacil.lant de no; ús vacil.lant de X, enfosquit encara per la manca de fixació de mots tan importants com algun, tot, caire, ni.

c) Abast del fenomen. Klima (v. el nostre 40.7c) conclou (per l'anglès) que la influència de l'"ambient negatiu" podia abastar tota la proposició, o bé només la completiva, o bé només un element de la proposició. Nosaltres no hem fet un estudi sistemàtic i exhaustiu d'aquesta qüestió. Ens hem de limitar a dir que l'aparició dels mots X es pot escaure: (a) a l'interior de la proposició que en crea l'"ambient" propici (cas de les proposicions negativa, condicional, etc.); (b) a la proposició següent, completiva d'aquella (negativa, condicional, etc.) que en crea l'ambient (40.8a), i (c) àdhuc a la proposició anterior d'aquella que (presumiblement) en crea l'ambient. Aquest tercer cas, el més notable, és concretament el cas de les relatives, les quals donen el caràcter d'hipotètic/eventual/etc. a un terme o fet acabat d'enunciar (v. notes 3, 5, 7 i 8 de 40.6; v. 40.8a, hipotètica); en són il.lustració els exs. 473 i 611, transcrits a dalt, 40.8a, hipotètica.